EESTI PÄEVALEHT
ESTNISKA DAGBLADET
Kolmapäeval, 30. augustil 1972
Nr. 66 (3754) 14. aastakäik

Batun soovitab kõigi jõudude rakendamist ikestatute kaitseks

NEW YORK — New Yorgis tegutseva balti rahvaste võitlusorganisatsiooni BATUN'i endine president Norbert J. Trepsha võtab paguluses ilmuvates läti ajalehtedes vaatluse alla N. Liidu algatusel kavatsetava Euroopa julgeoleku konverentsi, märkides, et venelased tahavad selle nõupidamise raamides saada tunnustuse oma Teise maailmasõja aegsetele vallutustele ja Balti riikide okupeerimisele. Trepsha väidab ühtlasi, et Ühendriikide kooseksisteerimist taotlev uus välispoliitika võib samuti kujuneda ohtlikuks Balti riikide iseseisvuse taotlustele.

Trepsha kinnitab, et tänapäeval eksisteerib maailmas ka kolmas suurem jõud, mis koosneb pagulasgruppidest, kirikutest ning suurematest rahvuslikest ja rahvusvahelisist organisatsioonidest, kes töötavad vastu N. Liidu plaanidele Euroopas.

Autor märgib, et see jõud — kuigi seda on raske organiseerida — osutub arvuliselt, ideoloogiliselt ja moraalselt tugevamaks kui teised jõud.

Seda meie jõudu tuleb kasutada nüüd, enne kui Euroopa julgeoleku konverents tuleb kokku.

Trepsha juhib tähelepana Am. Ühendriikide kongressi poolt 1966. aastal vastuvõetud resolutsioonile nr. 416, milles nõutakse Ühendriikide valitsuselt Balti riikide küsimuse esile tõstmist Liitunud Rahvaste Organisatsioonis.

Ta arvab, et sellest resolutsioonist ei ole enne julgeolekukonverentsi palju kasu ning selle asemel tuleb taotleda Kongressilt uut resolutsiooni, milles kinnitatakse, et Ühendriikide nõudmised balti rahvastele enesemääramise õiguste andmiseks ei ole kaubeldavad.

Samuti nõuab resolutsioon Ühendriikide valitsuselt selle seisukoha allakriipsutamist kõigil rahvusvahelistel konverentsidel, kaasaarvatud Euroopa julgeolekukonverents.

Trepsha mainib, et resolutsiooni Kongressi ette viimine peaks jääma organisatsiooni "Americans for Congressional Action'i" ülesandeks, kusjuures teda abistaksid eesti, läti ja leedu keskorganisatsioonid.

- **Seabrookis, USA-s ristiti Jaak ja Liia Vilmsi teine poeg Toomas-Albert. Jaak Vilms töötab Colorado ülikooli õppejõuna ja elab alaliselt Fort Collinsis.**
- **Stockholmis viibis külaskäigul Merike Polikarpus, noor algkooliõpetaja Sydneyst, Austraaliast.**

Stockholmi Eesti Algkooli tänavused uued õpilased oma klassijuhataja Tiiu Nurga ümber koos vanematega (EPL-foto Tippö).

Koolitöö algus:

EESTI KOOL KOLIB 1973 VANALINNA

Stockholmi Eesti Algkool töötab sel aastal viimast aastat praeguses asukohas Jakobi algkoolis. Linnakoolivalitsus on otsustanud paigutada eesti kooli tuleval sügisel, s.o. järgmise õppeaasta alguses Vanalinnas, kuninga lossi läheduses asuvasse Storkyrka kooli ruumidesse, mis on praegustest avaramad ja värskelt renoveeritud. See oli suurimaks uudiseks seekordsel koolitöö avamisel koolijuhatajalt Udo Juunolt. Avaaktus paljude vanemate osavõtul toimus, nagu tavaliselt kooli ruumides. Eriti arvukalt olid oma laste esimesi koolisamme jälgima tulnud uue esimese klassi lapsevanemad. Selleks klassis on seekord 18 õpilast, kuna koolis on õpilasi kokku 104.

Juba teel kooli avaaktusele võis kohata allmaaraudteel eesti noori, kes üksteiselt pärisid, kuidas on neil suvi läinud — igaüks oli suvel ise kandis. Mida lähemale südalinnale rong jõudis, seda suuremaks kasvas grupp.

— Kas sina Peeter, käisid Eesti Päevadel Kanadas? Ei tea, kas saan sel aastal Leena kõrval istuda? Saime kole palju kalu, kui isaga järvel paadiga kalu püüdmas käisime... Tore, et kool jälle algab, aga tuupimist peaks vähem olema... — Sellised olid lausekatkendid ja küsimused, mis jutust kõrvu hakkasid. Ja kui klassikaaslased ühiselt kogunesid kooliõuele, siis oli juttu ja kilkamist rohkesti. Oli märgata teatud esimese-päeva-ärevustki. Trepidest joosti üles vast nobedamini kui tavaliselt. Esimene koolipäev oli alanud.

Aktuse avas koolijuhataja Udo Juuno ja kuna peapiiskop oli takistatud tulemast, pidas koolijuhataja ka lühikese palvuse. Klaveril saatis Priit Ardna. Järgnesid korraldused õpilastele klassiruumide jaotamise kohta, lähemate päevade õppekava suhtes ja sõidukaartide, koolilõuna ja muude praktiliste talituste kohta. Aktus lõppes eesti hümni laulmisega.

Koguneti siis klassiruumidesse, kus klassijuhatajad andsid juhiseid tulevaseks tööperioodiks.

Klassijuhatajad määrati järgmiselt: esimeses klassis Tiiu Nurk, teises Anne-Mari Asker-Horm, kolmandas Leida Laan, neljandas Harri Kiisk, viiendas Henno Kirikmäe ja kuuendas Udo Juuno ja Arne Broberg.

Esimese klassi õpilased istusid siis ka esimest korda koolipinki. Igaks juhuks oli keegi vanematest kohal, et kõik ikka hästi läheks. Kaheksateistkümnest õpilasest tulid kümme Stockholmi Eesti Lasteaiast, nii et suuremale osale olid klassikaaslased juba vanad sõbrad.

Klassijuhataja Tiiu Nurk selgitas tühidalt, kuidas kooliskäimine saab olema. Lastevanematele anti ka juhiseid lähema aja koolitöö kohta. Ku-

Järg. lhk. 7.

Eesti keele õpetus algab Lundi ülikoolis

LUND (EPL) — Lundi ülikooli juures oli kevadsemestril eesti keele õpetause korraldamisega raskusi, kuna vastavat lektori kohta ei olnud kooseisudes võimaldatud, põhjusel et eesti keelt formaalselt ei loeta iseseisvaks aineks, vaid ainult soome-ugrikeelte aineala üheks haruks. Seminari poolt ette võetud sammude tulemusena on lektori küsimus nüüd sügissemestriks ajutiselt lahendatud.

Nimelt on dots. Herbert Salu sa-anud dotsentvikariaadi korras ülesande eesti keele õpetuse teostamiseks sügispoolaasta jooksul dotsendikohustustesse kuuluva kolme nädalatuni ulatuses.

Õppetegevus Lundi ülikooli Soome-ugri seminaris algab reedel 1. sept., mil soome haru õpilaste avakoosolek ja osavõtjate registreerimine toimub hommikupoolikul kl. 10.15 ning eesti algkursuste om aõhtupoolikul kl 14.15 seminari ruumides Gerdagatan 13—11.

Läinud poolaastal oli eesti keelt õppida soovijaina registreeritud 28 õpilast. Omal käel õppides on neist mõnedki juba ka eksameid sooritanud.

- **Södertäljes sündis Tini (n-na Isberg) ja Walter Pellale poeg.**
- **Washingtonis külastas oma sugulase toim. Jaan Kitzbegi perekonda hambaarst Tiina Neuhaus tütre ja pojaga Stockholmist.**

Vapustav MÕRV Saaremaal

Eestist saabunud teadetel on juunikuus toimunud Kuressaares vapustav mõrv: vene piirivalvur, kes patrullkäigul püüdis vägistada üht eesti tütarlast kohalikust keskkoolist, mõrvas appi hüüdva tüdruku püstolkuulipilduja valanguga.

Appihüüete peale kohale jooksnud tütarlapse ema ja õde said samuti haavata.

Matusetalitusel saatis tütarlast kogu küla, kusjuures matuserongil ei lubatud kasutada peatänavat demonstratsioonide kartusel. Mõrvar olevat saadetud mentaalsele uurimisele.

Raamatukogu
A
Teaduste Akadeemia
Eep 205

EPL *30. augustil 1972*

KANDIDAADID

USA valib presidenti novembrikuus, seega üsna varsti. Kui maailm tavaliselt pönevusega jälgib seda sündmust, siis on seekord pönevus eriti suur, kuna köigile on selge, et ameerika rahvas peab otsustama seekord mitte üksi kahe kandidaadi, vaid ka kahe erineva poliitika vahel, mis otseselt puudutab ka teisi rahvaid, kogu maailma. See selgub selgunud kandidaatide körvutamisest.

President Nixon republikaanide kandidaadina esindab iseoma poliitikat, mis suurtes joontes on identne nende püüdlustega vaba maailma ja demokraatiate kaitseks, mida USA traditsiooniliselt on ajanud Esimesest Maailmasöjast alates. Parteikonvendil Miami Beachis möödunud nädalal töhutas ta selgekujuliselt, et USA tema juhtimisel ei jäta oma liitlasi kommunismi saagiks.

Demokraatide kandidaat George McGovern sellevastu esindab sootuks teist välispoliitilist joont, olles juba ette lubanud Vietnami söja tingimusteta löpetada (tema esindajad on vaenlasega juba eraläbirääkimisi pidanud) ja üldse kavatseb teostada pöhilisi muudatusi USA hoiakus teiste maade vastu, eeskätt kärpides 85 miljardilist söjalise kaitse eelarvet kuni 50 miljardi vörra, mis sisuliselt tähendab paljude USA "hölma all" olnud rahvaste kaitseta jätmist. Tema ideeks on USA rahvusvahelise kohustuse drastiline vähendamine, mis tähendab tugevat isolatsionismi.

Nii siis puudutab seekordne USA presidendivalimine ka ikestatud rahvaid, kuna ette on näha, et George McGovern ka selles osas kavatseb astuda kommunismimaadele meeldivaid samme, s.o. loobuda nende ideelisest toetamisest (praktiliselt ei ole maailmapoliitiline olukord nagunii völmaldanud Washingtonile aktiivset vabastamispoliitikat). Kuid ideelise toetuse kaotamine maailma suurima ja völmsaima demokraatia poolt tähendaks suurimat lööki sajale miljonile kommunismi sfääri ja raudteesriide taha jäänud lääne-euroopiasele, nende hulgas ka eestlased, lätlased ja leedulased.

Kui suured on aga George McGoverni, senini peaaegu tundmatu senaatori, völmalused pääseda Valgesse Majja Nixoni asemele? Vähemalt praegu, ainult paar kuud enne valimisi, ei näi need völmalused olevat eriti suured. Vähemalt kriipsutavad seda alla gallupi-uurimused, kus praegune president ülivöimsalt juhib, samuti traditsiooniliselt demokraatlike töölisunioonide enamuse seisukohavötud, mis on olnud kas positiivsed ametisolevale republikaanist presidendile vöi siis erapooletuks jäävad, mis omakorda tähendab toetuse loobumisest demokraatide kandidaadile.

Töölisringkonnad USA-s on tugevalt patriootilised ja McGoverni paiguti otse salongikommunistidelt üle vöetud ideed näivad neid kohutavat, samuti see erakordne vastuokslikkus, mis on ilmnenud tema sotsiaalseltest lubadustest, mida ta heldelt on lubanud. Tähelepanu on nimelt äratanud ka see, et presidendikandidaat McGovern üsna väikeste vaheaegadega mitmetes küsimustes "ümber mötleb". Nii nagu see sündis ka tema önnetul asepresidendi valikul, kes jättis McGoverni informeerimata nii olulisest asjast, kui seda on asjaolu, et ta oli kolmel korral saanud psühhiaatriliste häirete vastu shokiravi (kuna USA-s presidendi väljalangemisel asepresident automaatselt astub asemele, siis oodatakse ka temalt tugevaid närve!).

McGovern pörkus siin oma erakonna nii tugevale protestile, et ta pidi Eagletoni kiiresti välja vahetama Kennedy öemehe Sarget Shriveri vastu. Et demokraadid ise on ettevaatlikud McGoverni suhtes ja ei taha tema fiaskoga end siduda, näitas asjaolu, et köik nimekad partei liidrid otseselt keeldusid talle abipresidendi kandidaadiks tulemast. Kaasa arvatud Edward Kennedy, kelle nime ikka veel maagilist köla demokraadid nii tugevasti on kasutanud.

Kui aga körvuti seada Richard rahvameestena tuleb neist köne alNixon ja George McGovern, siis la vaid viimane, olles hea demagoog ja masside möjustaja — Nixon on massikönelejana kuivavöitu, tema zhestid öpitud ja tal puudub see "vöitev" esinemine, mis Ühendriikide valimistel on sageli otsustav. Ei ole ju Nixon asjata kahel korral presidendivalimistel kaotanud, m.h. Kennedyle. Kuid tema plussiks on see mulje, mida ta on jätnud ameerika rahvale presidendina oma völmetest. Ja siingi tuleb ta valimistele välja eeskätt oma senise tööga ja alles teises järgus oma isikuga.

Väljaspool on Nixon olnud märksa ebapopulaarsem kui USA-s, tingituna köigi maade vasakpoolse ajakirjanduse, raadio ja TV väsimatust rünnakust tema enda isiku vastu Vietnami söja taustal. Rünnak, mis pole nörgenenud ka selle taustal, et president on pidanud oma lubadust koju tuua USA vöitlevad väed (senini 400.000 meest), ilma et see oleks toonud kaasa Löuna-Vietnami rezhiimi kokkuvarisemist ja kommunistliku poole vöitu.

Kui siis körvutada ka asepresidendi-kandidaadid — praegune Nixon asepresident Agnew ja McGoverni Shriver, kes on olnud rahukorpuse direktoriks, siis esineb ka siin vahe. Völbolla veelgi suurem, sest Agnew on vähemalt avalikkuses esinenud konservatiivsemana kui Nixon ise (kuigi on ilmne, et ta seda teeb presidendi heakskiitmisel), kuna Shriver oma esimestes sönavöttudes jagab McGoverni välispoliitiliselt kaugeleulatuvaid plaane ja patsifistlikku hoiakut.

Seekordsetel valimistel hääletab esmakordselt valijategrupp, mis koosneb 18—24 aastastest noortest, kokku umbes 18 miljonit inimest. Kellele nemad hääletavad? Tavaliselt on noored radikaalsemad ja liberaalsemad, mispärast vaatlejad on kaldunud arvama nende häälte enamuse kaludmist demokraatidele. See aga ei näi nii kindel olevat, sest viimasel Nixoni esinemisel just noortele, saavutas ta ootamatu poolehoiu (seda vöibolla republikaanide hoolika värbamistöö tagajärjel just noores valijasgrupis).

Kui see tendents püsib, siis tohiksid Nixoni väljavaated olla eelolevatel valimistel palju paremad kui neli aastat tagasi Hubert Humphrey vastu. Ja kui ta jääb teiseks perioodiks Valgesse Majja, saab ta olla palju kindlakäelisem kui seni, sest seadus ei luba ühel isikul kandideerida presidendikohale kolmandat korda. Tähendab, et ta siis ei ole nii seotud tagasivalimisprobleemidega kui ta oli senini.

KLA

VÄLISKOMMENTAAR

Kaks riiki—üks rahvus

Augusti keskpaigas algasid läbirääkimised Lääne- ja Ida-Saksamaa vahel eesmärgiga korraldada "kahe saksa riigi" omavahelisi suhteid. Välisvaatlejad on veendunud, et läbirääkimised kujunevad pikaajalisteks ja sisuliselt komplitseerituks. Seda pöhjusel, et Ida-Saksamaa nöuab täielikku diplomaatilist tunnustamist Saksa demokraatliku vabariigina mille tagajärjel mölemad saksa riigid oleksid teineteise suhtes "välismaaks" tavalises möttes. Lääne-Saksamaa seevastu on seisukohal, et suhete korraldamine peab lähtuma pöhimöttest: kaks saksa riiki, kuid üks natsioon.

See tähendaks näiteks, et mölemad riigid oleksid omavaheliselt esindatud mitte suursaadikutega nagu välismaad üldiselt, vaid mönesuguste erivolinikkude kaudu. Kui Ida-Saksamaa omaltpoolt olema valmis andma talle muuseas kaubanduslikke soodustusi nönda, et Ida-Saksamaa saaks kaudselt teatud kasu Lääne-Saksamaalt kui Euroopa Ühisturu liikmesriigilt.

Läbirääkimiste taotluseks on löppudelöpuks kokkulepe, mis kindlustab Ida-Saksamaale mitte ainult rahvusvaheliselt samaväärse seisundi Lääne-Saksamaaga vörreldes, vaid annaks Ida-Saksa riigi elanikkonnale senisest palju paremaid völmalusi läbikäimiseks mittekommunistliku välismaailmaga, eeskätt aga Lääne-Saksamaaga. Kuivörd seda suudetakse korraldada, on siiski kaheldav.

On vaevalt möeldav, et läheb korda saavutada samasugust suhteliselt vaba liiklemist, nagu see valitses enne kurikuulsa Berliini-müüri püstitamist 1961, kui läbisegi 200 000 inimest aastas lahkusid Ida-Saksamaalt. Kuna elatustase Ida-Saksamaal on endiselt silmapaistvalt madalam kui Lääne-Saksamaal, siis on Ida-Saksa völmukandjad vaevalt valmis tegema oma alamatele kergendusi raudeesriide ületamiseks. Kuigi sellest avalikult ei räägita, on liiklemise problemaatika kahe saksa riigi vahel ilmselt suureks komistuskiviks läbirääkimiste önnestumisel.

Kui läbirääkimised köigest hoolimata siiski peaksid soodsalt lahenema, jöutakse olukorrani, kus mölemad saksa riigid saaksid Liitunud Rahvaste Organisatsiooni liikmeteks.

See on nöudmine, mida eriti propageerib Nöukogude Liit sest saadik, kui Moskvas sölmitud leping Saksa Liiduvabariigiga nn. jöu mittekasutamise kohta. Moskva insisteerimine sel nöudmisel on seda tähelepanuväärsem, et Saksamaa suhtes kasutavad Nöukogud hoopis teistsugust möödupuud kui näiteks Puna-Hiina kohta.

Kui Puna-Hiina möödunud aastal maailmaorganisatsiooni liikmeks sai, oli N. Liit üks esimesi, kes nöudis Rahvus-Hiina eemaldamist mitte ainult UNO julgeolekunöukogust, vaid Liitunud Rahvaste hulgast üldse. Nii töuseb loomulikult küsimus, miks vöivad kaks saksa riiki olla ametlikult esindatud maailmaorganisatsioonis, mitte aga kaks hiina riiki. Ometi on mölemal juhul tegemist kahe riigiga, kuid ühe rahvusega, resp. sakslaste ja hiinlastega.

Moskva lahkuminevat seisukohta riigi ja rahvuse küsimuses vöib seletada ainult sellega, et mööduandev köiges on kommunistlik ideoloogia. Poolitatud maades toetab N. Liit ikka seda osa, kus kehtib kommunistlik rezhiim. Nönda on Ida-Saksamaa nihutamine Liitunud Rahvaste hulka kooskölas Nöukogude huviga kommunismi möjuvöimu vormiliseks laiendamiseks rahvusvahelises ulatuses, kuigi see tähendab ühe rahvuse löhkumist. Mis puutub Puna-Hiinasse, siis tähendab Rahvus-Hiina elimineerimine maailmaorganisatsioonis samasuguse pöhimötte rakendamist.

Ei tähendanud nähtavasti midagi, et N. Liit ja Puna-Hiina on omavahel kaua olnud tülis ja mölemate sönasöda kastab töusude ja möönadega tänapäevani. Areng töendab liigselt, et kümmekond aastaid N. Liidu ja Puna-Hiina vahel valitsenud väidetav vaen on sisuliselt vaevalt midag muud kui kommunistliku diplomaatia vöte arusaamiste segamiseks vabas maailmas.

On möeldav, et see arusaamiste eksitamine aitas omajagu kaasa ka Saksa liidukantsleri Brandti idapoliitika kujunemisele, mis viis Moskva-tehinguni, mille tagajärjel nüüd on raske vältida ühe rahvuse saatuslikku löhestamist kahe saksa riigi näol.

A. K.

Pidamata kõne

Aleksander Solzhenitsön üllatas jällegi maailma — eeskätt aga N. Liidu diktaatorite kollektiivi Kremlis. Tema pidamata jäänud Nobeli-aktuse köne avaldamine Rootsi Akadeemia poolt on veelkordseks tunnistuseks laureaadi kangelaslikule vabadusihkele. Köik esitatud kirjanduslikult ülimalt elegantses kuues, kuid löikav ning valus köikidele, kes vaba söna röhuvad ja mötte- ning sönavabadust likvideerivad. Seega ka just N. Liidu oma juhtkonnale, kes isegi ei saanud aktsenteerida suurimat vaimset austust Venemaale, mis Solzhenitsöni auhinnaga kaasas käis. Sellepärast, et laureaat ei ole löas ja julgeb mötelda ning ütelda tött. Talle vöidakse muidugi kätte maksta. Kuid ka see kättemaks oleks Kremlile ülimalt kompromiteeriv. Omal ajal laskis tsaar Dostojevski saata Siberisse. Sellele vaatamata tunneb kogu maailm Dostojevskit, kuna tsaar on ammugi vajunud unustuse hölma. Sama vöib korduda ka praeguste "tsaaridega" nende vöitluses vaimse gigandi Solzhenitsöniga.

Solzhenitsöni Nobeli-köne salaja Rootsi

Nobeli sihtasutuse aastaraamatus avaldatakse vene kirjaniku ja Nobeli laureaadi Alexander Solzhenitsöni köne. Selle pidanuks ta esitama auhinda vastu vöttes Stockholmis — kuhu ta aga kunagi ei saanud ilmuda. Risk seisnes nimelt selles, et Sovjeti völmud vöibolla poleks teda iialgi enam lubanud kodumaale tagasi pöörduda. Ja nagu Solzhenitsön ise toonitab, siis on tema kirjanduslik töö intiimses seoses vene rahvaga, rahva önnetustega ja kannatustega. Rahvast lahusolek rebiks katki tema juured, teeks völmatuks ta vöitluse ja kustutaks tema loova sädeme.

Seepeale oli kavas Nobeli auhinda üle anda Moskvas, kusjuures kohana oli alguses ette nähtud Rootsi suursaatkond. Arvesse vöttes Sovjeti teravalt kriitilist hoiakut Solzhenitsöni kui "ebaväärika" laureaadi suhtes, oli ka suursaatkond tseremoonia suhtes restriktiivne. See pidi sündima peaaegu eraviisiliselt ja mitte muutuma mingisuguseks poliitiliseks demonstratsiooniks.

Löpuks otsustati auhind üle anda Solzhenitsöni abikaasale kuuluvas Moskva-korteris, milleks kirjanik tegi pöhjalikke ettevalmistusi. Ta väljastas kutseid oma kolleegidele, söpradele ja ka mitmele välispressi esindajale. Auhinna oleks üle andnud Rootsi Akadeemia alaline sekretär, doktor Karl Ragnar Gierow ja tseremoonia kui selline oleks kujunenud ainulaadseks sündmuseks Nobeli auhinna ajaloos.

Dr. Gierow aga tegi vea. Ta nimelt teatas ette, et ta on taotlenud sissesöiduluba N. Liitu selleks, et Solzhenitsönile auhinda üle anda. Tulemuseks oli, et Gierowile kunagi ei antud viisat. Ta otsis ka hiljem kontakti Solzhenitsöniga, ent viimane laskis teatada, et ta on end sulgenud oma töökabinetti ja sulgenud ukse välismaailmale. Nüüd vajab ta vaid töörahu.

Arvestades Solzhenitsöni kui pölualuse örna seisundit, pole Rootsi Akadeemia teda enam tülitanud. Rahaline auhind, medal ja diplom on Stockholmis ja keegi ei tea, millal neid völmaldub üle anda. Kirjaniku ettekanne aga toimetati salaja N. Liidust välja ja selles tungib Solzhenitsön ägedalt kallale vägivallale, valedele ja "20-nda sajandi Müncheni vaimule".

Tänase lehe viimasel leheküljel avaldame teatud osi Solzhenitsöni Nobeli-ettekandest. (EPL/JA).

Olümpiamees R. Uba suri

Okup. Eestis on surnud omaaegne Eesti parimaid keskmaajooksjaid Reginald Uba, kes muide vöttis Eesti Vabariigi esindajana osa Berliini olümpiamängudest.

Reginald Uba oli sündinud a. 1911 ja sai seega 61 aastat vanaks. Nagu "Spordileht" teatab, suri Uba 15. augustil ja maeti 18. augustil Tallinna Rahumäe kalmistule.

● **Nairobisse, Aafrikas, saabus reisile keemiamagister Helis Miido.**

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta .... kr. 147:-
Termin (4 kuud) .... kr. 53:-
Kuu .... kr. 15:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT
FÖRLAGS AB

Trükkija: Eskilstuna-Kurirens
Tryckeri AB Eskilstuna 1972

N. Liit ehitab vastastele umbes 150 uut hullumaja

Sovjeti juhtkond plaanitseb veel umbes 150 psühhiaatrilise haigla ehitamist, kusjuures üsna kindlatel andmetel on teada, et neid hakatakse kasutama rezhiimivastaste haritlaste jaoks. Seda toonitab vene aatomfüüsik Andrei Sahharov, kes on alustanud kompaaniat suuremas skaalas, et informeerida üldsust ja välisriike KGB vaimuhaiglate kohta, milliseid paljud peavad jõhkramateks kui isegi stalinistlikke hävituslaagreid.

Psühhiaatrilistes kliinikutes nimelt hävitatakse mitmesuguste moodsate droogide abil rezhiimivastaste inimeste hingeelu täielikult kuni nad sõna tõsises mõttes muutuvad hullumeelseteks. Seega on KGB vaimuhaiglad asutused, kus sõna tõsises mõttes produtseeritakse nõdrameelseid. Igal pool mujal maailmas on olukord muidugi vastupidine.

Sahharov märgib, et kuna taolisi haiglaid on Sovjetis juba olemas,siis on märgata, et inimesed on hakanud paaniliselt kartma igasuguseid psühhiaatrikuid. Nad on veendunud, et kui arst leiab, et närvidega peaks midagi korrast ära olema, ootab neid lõplik sulgemine mõne kurikuulsa vaimuhaigla trellide taha.

Sahharoviga ühenduses olnud isikud ütlevad, et ta on eriti huvitatud Leningradi insenerist Valdimir Borisovist. Kuigi Moskvas õigus-psühhiaatriline instituut teda normaalseks kuulutas, peetakse teda ikkagi kinni ühes Leningradi KGB-haiglas.

35-aastane Borisov on täielikult isoleeritud: ta toit lükatakse kongi läbi ukseluugi, valvuritel on keelatud temaga kõnelda, ta ei tohi midagi lugeda ega ka kirjutada. Tema abikaasa tohib teda külastada kord kuus arsti ja ühe valvuri juuresolekul.

Borisovi juuditarist abikaasa oli sunnitud lahkuma Leningradi ülikooli meditsiinilisest fakulteedist kolme aasta eest kui Borisov vangistati. Ühtlasi kaotas ta õiguse elada Leningradis ja ta sai arstina koha ühes väikeses külas Smolenski lähedal.

Tänavu kirjutas ta kirja rahvusvahelisele tervishoiuorganisatsioonile, selgitades oma mehe olukorda. Tulemuseks oli, et ta silmapilkselt vallandati arstikohalt ja on pärast seda olnud töötu.

Ka Eduard Kuznetsovi asi huvistab Sahharovit. Kuznetsov mõisteti surma jõululaupäeval 1970, kuna ta oli Leningradi lennuväljal katsetanud kaaperdada üht lennukit. Sama aasta viimasel päeval aga muudeti surmanuhtlus 15-ne aasta pikkuseks sunnitööks range rezhiimiga laagris.

Sahharov märgib, et range rezhiim üldjoontes tähendab seda, et vangidele antava toidu kaloriväärtus on niivõrd madal, et nad pikkamisi kuid paratamatult nälgivad surnuks. Vangidel pole õigus vastu võtta toidupakke enne kui pool karistusest on ära teenitud. Ka Kuznetsov pole tohtinud kohata oma abikaasat, kelle üle mõisteti kohut samal protsessil.

Sahharov märgib, et ta on tulevikule mõeldes tõsiselt rahutu. Osalt enda suhtes, kuna ta rezhiimi range kriitikuna on Kremli võimurite ja KGB põlualune, kusjuures on lausa ime, et teda ennast pole kuhugi psühhiaatrilisse kliinikusse "ravile" saadetud. Osalt aga ka teiste opositsiooniliste haritlaste tõttu, keda võib ähvardada sama saatus, eriti kui KGB plaanitseb 150 uue vaimuhaigla ehitamist.

Aatomfüüsik viitab Pjotr Jakiri vangistamisele, mis toimus juunis. Pjotr Jakir on ühe revolutsioonikangelase poeg, kelle isa hukati 1937. Alates samast aastast viibis vanglates ja töölaagrites ka Pjotr ise, kokku 17 aastat. Vangistamisel oli ta kõigest 14 aastat vana. Sahharov on nentinud, et "kui nad juba kinni võtsid Jakiri, siis pole enam piire sellel, mida nad üldse võivad teha."

Sahharovil on kavas saata Sovjeti valitsusele kaht apelli. Esimene neist on jõudmine üldiseks amnestiaks kõikidele poliitvangidele, teises nõutakse surmanuhtluse kaotamist. Ühtlasi korjab ta raha, mis on ette nähtud poliitvangide puudustkannatavatele perekondadele. (EPL/JA).

Sovjet: USA on araabia-vaenulik Meie aga sõbrad

Sovjet on oma kommentaarides poliitilise olukorra kohta Lähis-Idas üha enam hakanud araablasi manitsema ettevaatusele. Kriipsutatakse alla, et eelkõige Egiptus, eesotsas president Sadatiga peaks korralikult järele mõtlema kes tegelikult on araablaste sõber ja kes mitte.

Eelkõige pole sõber USA, toonitavad Sovjeti kommentaatorid ja meenutavad kuidas USA koostöö Iisraeliga aina süvendab ja kuidas ameeriklased saadavad Iisraelile üha enam sõjalist varustust. Tõeline sõber ning seltsimees on ikkagi Sovjet, kinnitab vene press.

Pravda näiteks nendib, et USA-s on nii vabariiklased kui demokraadid lubanud oma valimispropagandas anda tuge Iisraeli poliitikale ja ühtlasi aidata Iisraeli ka majanduslikult. Seega on täiesti kindel, kuivõrd illusoorsed on teatud araabia riikide juhtide lootused USA sõpruse suhtes, ütleb Pravda.

Edasi märgitakse, et praeguses olukorras tegelikult suureneb oht, mis kaasub Iisraeli seiklusliku poliitikaga, kuna Tel Aviv kasutab ära araabia riikide omavahelist jagelemist. Tegemist on ühise vaenlasega, kuid "teatud poliitikud mõnedes araabia-maade pealinnades alahindavad hädaohtu, osalt ka sellepärast, et teatud kuningriigid on niivõrd tagurlikud".

Ettenägelikud araabia juhid aga soovivad asetada ühtlust imperialismivastasele baasile, seletab parteileht.

Izvestija omalt poolt toob ära terve nimekirja sepitsuste kohta, mida plaanitsevat USA ja tema liitlane Iisrael. Samuti nenditakse, et Iisrael tahtlikult püüab araabia maid lõhestada ja neid omavahel tülli ajada.

Võib vaid loota, et araabia riikide juhid lõpuks saavad aru, et kriisi pikendamise põhjustaja tegelikult ikkagi on USA, kes varustab Iisraeli moodsate relvadega, ütleb Izvestija. Samuti saboteerivat USA igal võimalikul viisil UNO julgeolekunõukogu resolutsiooni aastast 1967, milles nõutakse Iisraeli vägede taandumist okupeeritud aladelt.

Nähtavasti teeb Egiptuse hoiak N. Liidule tõsist muret, eriti seetõttu, et Sovjet on selles Vahemere osas kaotamas oma parimat strateegilist tugipunkti. Kuulduste kohaselt olevat Egiptus-Sovjeti lahkhelid jõudnud isegi nii kaugele, et vene sõjalaevad enam ei tohi kasutada Egiptuse sadamaid. Sääl olevat alles vaid mõned parandusel olevad laevad. (EPL/JA).

Thieu: USA-st oleneb sõja kestvus

SAIGON — Lõuna-Vietnami president Nguyen Van-Thieu pidas hiljuti kõne, milles ta kinnitas, et Lõuna-Vietnami päästab ainult Põhja-Vietnami pidev pommitamine õhurünnakutega. President Thieu arvates peaksid ameeriklased oma õhurünnakuid jatkama kuus kuni seitse kuud, mille kestel hävineks täielikult kommunistliku Põhja-Vietnami tööstus ja sõjapotensiaal.

Thieu nentis, et Põhja-Vietnami vastupanu murdmine oleneb Ameerika Ühendriikide tahtest ja otsustamisvõimest. Kui ameeriklased hakkavad kõhklema ja lõpetavad pommitamise, siis ei ole sõjale ette näha kunagi lõppu ning kommunistid jatkavad oma partisanisõda Lõuna-Vietnamis igavesti.

Rootsi annab USA-le välja atentaatori?

Rootsi ülemkohus märgib, et 35-aastase Taivani arhitekti Tzu Tsai Chengi väljaandmiseks USA-le ei tohiks esineda mingeid takistusi. Chengi süüdistatakse ühes New Yorgi kohtus mõrvakatses Taivani viitsepresidendi Chiang Chin Kou vastu kaks aastat tagasi.

Rootsi valitsus otsustab lõplikult väljaandmisküsimuse, mis aga leiab aset kõige varem järgmisel nädalal. Cheng lahkus USA-st möödunud aastal pärast seda kui teda oli vabastatud kõrge kautsjoni vastu. Shveitsi kaudu sõitis ta valepassiga Rootsi, siia on saabunud ka tema abikaasa ja kaks last, kes said poliitilist asüüli. Cheng tabati juunis ja on sellest ajast peale olnud arreteeritud. Ta märgib, et kui Rootsi teda USA-le välja annab, võib juhtuda, et teda hakatakse poliitiliselt jälitama, võibolla saadetakse teda isegi Taivani. Sääl oleks aga surmaotsus enam kui kindel. Cheng leiab, et Rootsi juba inimlikel põhjusil võiks teda siia jätta poliitilise põgenikuna. (EPL/JA).

Sõjamehed abistavad koolisid

TORONTO (EPL) — Eesti sõjameeste kongressil Torontos võeti vastu otsus aidata kaasa eesti täienduskoolidele Eesti ajaloo õpetamise alal, eriti Eesti iseseisvuse sünni ja Vabadussõja osas, et vähendada õpetajate töökoormust ja süvendada noorte teadmisi eesti rahvuslikust võitlusest ja iseseisvusest.

Vastava resolutsiooni kandis Eesti Õpetajate Kongressile ette Eesti Vabadusvõitlejate Liidu USA-s sekretär Johannes Pedak, kes palus USA-s asuvaid eesti täienduskoole pidada võitlejate ühingutega sidet selles küsimuses. Õpetajad suhtusid deklaratsiooni kiiduavaldusega.

- **Ringreisilt USA-sse ja Kanada Vaikse ookeani rannikule jõudis tagasi hambaarst Malle Veltman, Stockholmist.**
- **Stockholmis kihlusid Raivo Kivi ja Inger Simonson.**
- **New Yorgis viibisid tsiviilins. Hjalmar Arendi ja tema abikaasa Stockholmist.**

Hanoi "kaitseb" õlitsisternisid elamurajoonidega

SAIGON — Põhja-Vietnamile sõjalisi eesmärke atakeerivates õhurünnakutest osavõtvad Am. Ühendriikide lendurid nendivad, et Põhja-Vietnami pommitamine on tunduvalt raskem ja komplitseeritum ülesanne kui see kõrvaltvaatajale paistab. Põhja-Vietnami õhukaitse on niivõrd tugev ja hästi organiseeritud, et kümnest vaenulennule siirduvast Ühendriikide lennukist ainult üks heidab pomme kuna üheksa lennukit on rakendatud pommilennuki kaitseks.

Ühendriikide rünnakud on suunatud peamiselt Põhja-Vietnami õli järelveole, samuti jõujaamadele, sildadele ja raudteedele. Vaatamata pidevatele rünnakutele on ameeriklased suutnud seni hävitada ainult umbes 30 protsenti Põhja-Vietnami õlitagavaradest.

Arvestades sellega, et Ühendriikide lendurid tihedalt rahvastatud alasid ei pommita, on kommunistid oma õlitsisternid üle viinud elamurajoonidesse, kus need on ameerika lenduritele kättesaamatud.

Üks selliseid õlidepoosid asub otse Hanoi südames, kuhu on koondatud umbes 20.000 suurt terasest õlivaati.

Õli järelveo kindlustamiseks on kommunistid rajanud uue 10 cm läbimõõduga õlijuhtme Hiinast Hanoi piirkonda. Õlijuhe on paigutatud maa alla ning on võimeline varustama koos varem rajatud juhtmega Põhja-Vietnami sõjamasinat.

Kuigi Ühendriikide lennuvägi on hävitanud suuremad Põhja-Vietnami jõujaamad, kasutavad kommunistid tuhandeid väikseid generaatoreid, millede abil nad hoiavad oma sõjamasina ja radarijaamad käigus.

Põhja-Vietnami ranniku mineerimise tagajärjel ei pääse suuremad kaubalaevad enam Haiphongi ning teistesse sadamatesse, kuid kommunistid on käiku rakendanud terve rea 2000-3000 tonniseid laevu, mis opereerivad Puna-Hiina lipu all Põhja-Vietnami rannikvetes ja saadavad oma laadungid parvedega maale.

Suurematel jõgedel on kommunistid käiku rakendanud parvede süsteemi, mille abil toimetatakse sihtkohtadesse veoautosid ja isegi kaubavaguneid.

Nende operatsioonide teostamiseks on rakendatud vanad mehed ja naised ning isegi väikesed lapsed.

Kõik tunnusmärgid kõnelevad selle poolt, et kommunistid katsuvad iga hinna eest Lõuna-Vietnamis käigus hoida oma sõjamasina, mobiliseerides selleks maksimaalselt kõik oma jõutagavarad.

EESTI
KULTUURI
KOONDIS
POSTGIRO 57588

Eestlased on ainuke vähemus Rootsis, kel on kaks korda nädalas ilmuv informatsiooni- ja uudisteleht päevaajakirjanduse tüübist, eestluse häälekandja

EESTI
PÄEVA-
LEHT

Seda eelist on eesti rahvusgrupil põhjust hoida üldise kogunemisega tellijaskonda. Rootsi ajakirjandusel on rasked ajad ja neile antakse riiklikku abi. Eesti ajalehte ei aita aga keegi muu kui eestlased ise. Seepärast on oluline, et

kõik eestlased
on eesti ajalehe
TELLIJAD

Helistage EPL talitusele tel. 08/21 84 46. Paneme Teile ajalehe käima. Või tellige otse kõikidest postiasutustest Rootsis ja Skandinaavias.

Helbemäe kirjutab näidendi JUHAN LIIVI ELUST

(VE) — Kirjanik Gert Helbemäe oli juba kodumaal tuntud kuuldemängude autorina. Paguluses on tal ilmunud näidend "Oleksin laululind", mida on esitatud nii Kanadas kui Rootsis. Hoolimata mitmetest romaanidest, on Gert Helbemäe ikka ja jälle teatri juurde ühel või teisel viisil tagasi tulnud. Oma elukohas Londonis on peagu iga suurema eestlaste ürituse puhul väiksemaid ühevaatuslikke Helbemäe lavaskitse või satiire ette kantud. Äsja valmis kirjanikul uus näidend "Üleliigne inimene". See ilmub raamatuna käesoleva aasta oktoobrikuul EKK B-sarjas.

Ger Helbemäe jutustab oma uuesi näidendist, mainides, et teda on juba pikki aastaid eriliselt haaranud meie õnnetu poeedi Juhan Liivi saatus.

"See aine on ennast niivõrd peale sundinud, et ma peagu ei saanud oma käsilolevat romaanigi lõpetada. Olin kolm ja pool aastat kogunud materjale Liivi üle ja kolmas vaatus oli mul nii selge, et pidin selle otsekohe maha kirjutama. Nii algasingi viimasest vaatusest peale.

Näidend on kolmevaatusline,kuid näiteks esimene vaatus koosneb kahekümne ühest pildist, nendest üks kestab ainult 40 sekundit.

Ma ise nimetaksin "Üleliigset inimest" impressionistlikeks piltideks Liivi elust."

"Näidendi pealkiri tundub väga tuttavlik, kuidas sa selle valisid?"

"See on võetud ühest Liivi lühijutust, kus ta oma isiku sisse toob kui üleliigse inimese, see on Liivi enda termin ja oma lühijutus on tal lause "ja üleliigne inimene ongi valmis..." Mul oli võimalik pääseda vähetuntud allikamterjalide juurde, nagu seda on Liivi "Hullumeelsuse päevik", mis ilmus 1922. aastal, samuti tema proosalaastud "Elu sügavusest" samast aastast.

Ka "Loomingus" on ilmunud uusi senitundmatuid detaile Liivi eslut, ja siis muidugi Tuglase Juhan Liivi elulugu.

Liivi proosa on minu arvates kuidagi tema luule kõrval täiesti ülekohtuselt tahaplaanile jäetud. Oma proosalaastudes ta kirjeldab kaasaegset inimest, lahates selgeltnägija teravusega egoismi, ta väjendused on niivõrd haaravad ja tugevad, et olen just eriti neid suuresti oma näidendis kasutanud. Oma näidendiraamatus olen loetlenud kõik kasutatud allikmaterjalid, arvult 12."

"Missugust perioodi Liivi elust "Üleliigne inimene" käsitab?"

!!Näidend algab sealt peale, kus Liiv on Tallinnas "Virulase" toimetuses "ajalehekirjutaja", nagu seda tol ajal nimetati. Jaak Järve oli tolleaegse "Virulase" toimetaja ja nii Liiv kui Vilde töötasid seal samal ajal. Vilde on 20. aastane. Liiv aasta vanem. Kuid ühist pole neil muud kui nende noorus. Vilde on elumees, Liiv aga just tema vastand, äsja maalt linna tulnud, raskemeelne ja tõsine.

Näitan ka nende kahe vahelist konflikti, seda lõhet, mis kestis kuni Liivi surmani.

Tuglas ütleb oma raamatus, et kui Liiv kedagi on vihanud, siis oli see Vilde. Nii et juba esimesest vaatusest peale näitan Liivi mitmeid neuroose, nagu hirmukomplaksi, tagakiusamise maaniat, haiglast süümepiina. Jaak Järve, kes Liivisse suure soojusega suhtus, jah, isegi tema sattus Liivi vaenu alla. Kui nad kord Toompeal jalutasid, oli Liiv veendunud, et Järve soovib teda Toompea järsandikust alla tõugata. Järve, kes talle "Virulase" juurest lahkudes Treffnerisse minekuks veel koolirahagi kaasa andis! Näitan ka "turnimistundi" Treffneri koolis, millest noor Liiv osa võtta ei saa, kuna on oma kõhu "ära nikastanud". Treffnerist kulgeb Liivi elu "Sakala" toimetuselaua taha, seal "Oleviku" toimetusse Grenzsteini juurde. Viimane on ka omaette niivõrd huvitav kuju, et vääriks iseseisvat näidendit. Muide kirjutasin esimese ja teise vaatuse ümber, kuna ma nendega ise esialgses kujus sugugi rahule ei jäänud.

Olin liiga põhjalikult oma aines kinni, kus näiteks Grenzstein juba kippus Liivi varjutama, pidin välja kärpima, sest minu näidendi piirjooned olid enne kirjutamist selged, ainult aine ise vedas mu kõrvale.

Gert Helbemäe abikaasaga.

Tahtsin näidata Liivi neurootilisest aspektist. Loomulikult ei pääse ma mööda Liivi pruudist Liisa Goldingust, nende vahekord oli äärmiselt romantiline, Liisa oli "hingesöber", sest Liiv otsekui kartis tõelisi lihast ja verest naisi. Puudutan näiteks vahejuhtumit, kus Liiv püüab luua vahekorda ühe Tartu lõbunaisega, kuid ei saa ka sellega hakkama ja seda sügavamalt langeb ta oma raskete neurooside küüsi. Nii et kui see näidend kunagi lavastatakse, siis ei tohiks küll keegi teatrisse minna mingit ideaalkuju otsima. Liiv ei olnud seda ja ma ei ole teda üle kullanud mineviku idealismi ega kadunud romantikaga. Ta on inimene vigade ja voorustega nagu kõik minu näidendi tegelased. Näidendi kolmas vaatus toimub närvihaiglas ja kuna ma ise olen mitmeid aastaid olnud Liivi saatusest masendatud ja ühtlasi otsekui hüpnootiliselt haaratud, siis just selle vaatusega olen soovinud ka publikut haarata, kasvõi masendada, inimesi vaimsest letargiast välja raputada."

"Missugune eesti teater paguluses selle näidendi lavastab?"

"Ma ei tea. Ükski teatriinimene pole seda viimases ümbermuudetud variandis lugenud. Ma ei taha käia käsikiri näpu vahel lavastajate uste pihta koputamas. Ma ei soovi ka, et lavastajad hakkaksid seda omavoliliselt ümber muutma. Ma kirjutasin selle näidendi nii, nagu ma ise õigeks pidasin ega arvestanud meie teatrite piiratud võimalusi.

Üleminekud pildist pilti on kiired, rekvisiitide osas ei tohiks raskusi olla, need on enamuses aimatavad, kus valgusefektid mängivad suuresti kaasa.

Näidend ilmubki seepärast raamatuna, et igaüks seda lugeda saaks, kes huvi tunneb. Raamatuna pääseb ta avalikkuse ette ja loen sellega oma osa täidetuks. Minu südametunnistus on nüüd puhas, olen selle kirjutanud just nii, nagu ise õigeks pidasin. Liivi osa muidugi on väga nõudlik ja vajab head näitlejat — kuid ka see pole siitpeale enam minu mure."

V.V.

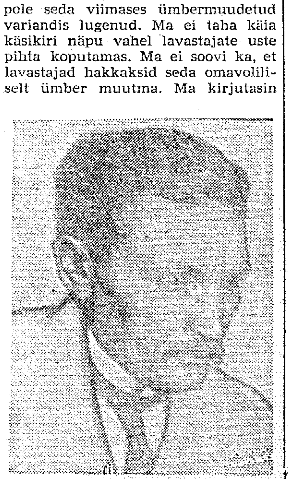

Juhan Liiv, kelle elust on kirjutatud uus näidend.

Üliõpilaste austus prof. Ants Orasele

NE WYOR K(VES) — University of Florida, Gainsvilles, Fla. English Graduate Student Association korraldas 11. juulil austamisõhtu oma kauaaegsele professorile Ants Orasele.

Prof. emeeritus A. Orasele, kes on märgitud ülikooli õppejõuks 1949 a. alates, anti õhtul üle eelmärgitud ühingu esimene eriauhind tema teaduslike teenete eest.

Gainsville Sun, tues ära sellest informatsiooni, märgib, et austatud professor A. Oras pärineb Eestist ja informeerib edasi tema elukäigust teadlasena. Märgitakse, et prof. A. Oras on Oxfordi ja Cambridge ülikoolide ülesandel pidanud loenguid reas ülikoolides Inglismaal. Ta on pidanud loenguid ka Rootsis ja Soomes USA saatkonna, välisministeeriumi ja British Councili ülesandeil. Märgitakse, et teadlasena on ta juhatanud seminare ja diskussioonigruppe USA Moodsate Keelte Ühingu ülesandel ja loetletakse tema publikatsioone, milliseid on tegelikult enam, kui ajaleht seda märgib.

Äramärkimist leiab ka prof. A. Orase auhindamine H. Visnapuu nimelise Eesti Kirjanduse Fondi poolt.

VÄLJAKAEVAMISI KODUMAA ALADEL

Eesti Arheoloogid kodumaal on oma suviseid väljakaevamisekspeditsioone viimasel ajal laiendanud ka Lääne-Eesti ja saarte aladele. Nii on paari aasta vältel teostatud suhteliselt viljakate tulemustega Soontagana keskse linnuse väljakaevamisi. Sel kevadel alustati arheoloog Evald Tönissoni juhatusel väljakaevamisi Konuvere linnamäel Vigalas, kus arvatakse asunud olevat muistne "Pachalle" linnus, üks kolmest suuremaist kesksest linnuseist muistse Soontagana alal laiemas mõttes. Tulemusi ei ole seni veel selgunud.

Sama uurija on hiljuti viibinud ka muistse Korbe keskse linnuse Majanpata kohal Linnamaa küla põldudel ning sellest 3 km lõunapool Maima rabas asuvas arvatavas pelgupaigas "Virusaares" (ka: "Vilusaar"), millel leiduvad mingi kindlustusevalli jääned koos koopataolise õnarusega, nimetatud "Ussilõugas". Väljakaevamisi kavatsetavat siin alustada lähemal ajal või siis tulevad aastal.

Samuti on külastatud arvatavat Lääne-Eesti kuninga asukohta praeguses "Kuninga" külas, kuhu vanasti läbi soode ja rabade on suundunud "sõjateed" kõigist Põhja-Kesk- ja Löuna-Eesti keskustest ning kust hiljutisel maaprandustööl on ilmsiks tulnud mingi ulatuslik "kiviväli" — arvatav kivikalmistu koos mitmete suurte ohvrikividega. Edasi olevat külastatud ka arvatavat kivikalmet ning hilisemat rootsi-poola sõdade lahingukohta (17. sajandi algult) Uduvere lähedal, ca. 8 km "Kuningalt" kirdepool. Küsitav on muiduimisele suure ja keskse tähtsusega kohtades arheoloogiliste kaevamistegi, kas kõigis neis Eesti ajaloo-uurija uurimiste tegemiseks Tallinnast luba ja summasid antakse.

Filatelistid külas N. Yorgi kolleegidel

NEW YORK (VES) —

N.Y. Eesti Filatelistide Seltsi erakorralisel koosviibimisel Eesti Maja sinises saalis viibisid külalistena Rootsi Eesti Filatelistide Ühingu esimees Hans Kröndström ja ühingu liige Vambola Hurt, kes läbisõidul Eesti Päevadelt Kanadast peatusid New Yorgis. Elav koosolek, kus sõnavõtte oli rohkesti, kestis mitu tundi. Koostööd mõlemi klubi vahel otsustati tihendada ja järgmise "Eesti Filatelist" numbri väljaandmist Rootsis jätkata vaatamata tõusvale trükikulule, mis on ligi kr 3 000:-.

Järgnevalt tehti omavaheliselt hulgaliselt eesti filatelistliku materjali vahetusi ja vaadati suure huviga H. Kröndströmi poolt väljapandud arvukalt erisuguseid Kanada Eesti Päevade puhul väljaantud eriümbrikke, mis kandsid Kanada postivalitsuse eestikeelseid eritempleid. See oli hästi korraldatud väikenäitus, mis oli maitsekalt esitatud 12-nel eestimustrilisel albumilehel. H. Kröndström. A. Veri saatel ja V. Hurt külastasid ka meie kauaaegset endist **N.Y.E.F.** Seltsi esimeest ja "Eesti Filatelisti" toimetajat August Pensat tema kodus East Meadowis, Long **Islandil,** kuna temal polnud võimalik Eesti Majja koosviibimisele tulla tervislikel põhjusil. Pensade külalislahkes kodus, kus ka tema poeg ja pojapoeg on innukad filatelistid, veedeti hilisööni huvialalises vestluses ja A. Pensa laiaulatusliku eesti filatelistliku arhiivi materjaliga tutvumisega.

Leinateateid

Elmhurstis, Illinoisi osariigis USA-s suri 9. augustil Vello Laama, sünd. 31. juulil 1925 Tallinnas.

New Yorgis suri 12. augustil Roaslie Elisabeth Masing, **sünd. 3.** septembril 1893 Tartus.

Ühendriikides suri 27. juulil Johanna Peetson, n-na Lapp, sünd. 25. juulil 1883.

Torontos suri 10. augustil Jaan Ratas, sünd. 2. juulil 1883 Viljandimaal.

Victorias, Kanadas, suri 13. juulil Valter Kruberg, sünd. 7. juulil 1895 Tallinnas.

Baltimores suri 24. juuli Jüri Vambola Ots, sünd. 16. jaanuaril 1927 Pärnus.

Peace Riveris, Alberta provintsis Kanadas, suri 23. juulil loomaarst Aleksander Simm, sünd. 3. augustil 1890 Urvastes.

Adelaides suri 25. mail Kalju Ollino, sünd. 29. sept. 1927 Kilingi-Nõmmel.

Sydneys suri 30. juunil Jenny Tonto, n. Kongats, sünd. 21. juul. 1884 Viljandimaal.

Queanbeyanis Austraalias suri 27. juunil Evald Olbrei, sünd. 30. aug. 1908 Tallinnas.

Melbournes suri 25. juunil Mihkel Käige, sünd. 21. nov. 1928 Pärnumaal.

Canberras suri 8. juulil Madlena Pagarev, sünd. 10. okt. 1902 Siivertsis.

Adelaides suri 14. juulil Karl Johannes Lõuend, sünd. 5. märtsil 1891 Laiusel.

Sydneys suri 16. juulil Regina Aia, n. Matthiessen, sünd. 4. apr. 1909 Põlvas.

Sydneys suri 17. juulil Lucie Magdalene Orro, n. Pedanik, sünd. 9. veebr. 1904 Õisus.

Sydneys suri 23. juulil Anna Kaljo, sünd. 31. dets. 1903 Eestis.

Washingtonis, USA-s. suri 24. juulil Walter Frederick Tikkas, sünd. 24. nov. 1890 Tallinnas.

Sydneys suri 30. juulil Martin Bucht, sünd. 13. juun. 1904 Raplas.

Canberras suri 7. aug. Elfriede Anna Koplimäe, n. Loodo, sünd. 17. aug. 1888 Valklas.

Harglas suri 18. juulil Minna Kond, sünd. 18. apr. 1891 Mõnistes.

Kihnu saarel suri 25. juulil Maria Loob, sünd. 25. märtsil 1898 Kihnus.

Liikumisi läbi raudeesriide

Rootsis käisid okup. Eesti teadetel Erich Kangro Valgamaalt, Hilma Malleus Tartus, Ahto Jõesaar, Julie Kiisel, Niina Krooni, Gerta Leek ja Lilian Link Tallinnast.

Soomes käisid Lisa Raunio Kuusalust, Halide Seifulen Tallinnast, luteri peapiiskop Alfred Tooming abikaasa Sentaga, Sirje Torn Tartust ja Ahmed Ugofjarov Tallinnast.

Nähatavasti Eesti Päevade tõttu Torontos puuduvad väljapääsnud Ameerikasse ja Kanadasse. Raudeesriidetagustesse riikidesse on aga pääsnud:

Tshehhoslovakkiasse Kalju Luts Järvakandist naisega, Juta Luts samuti Järvakandist, Õie Sild Tallinnast ja Olga Türk Loksalt.

Ugarisse: Benita Kärt ja Harri Listra Tallinnast.

Poolasse Helle Kivi, Viktor Korovatski abikaasa Lindaga, Eva Põdra, Linda ja Rein Rannaveski poja Unoga ning Lilia Tihane — kõik Tallinnast.

Ida-Saksamaale Ludmilla Jalari, Ljubov Pavlovskaja ja Nikolai ja Helene Kokla Tallinnast.

● **Roomas abiellusid Jüri Priks ja Nancy Schkuj.**

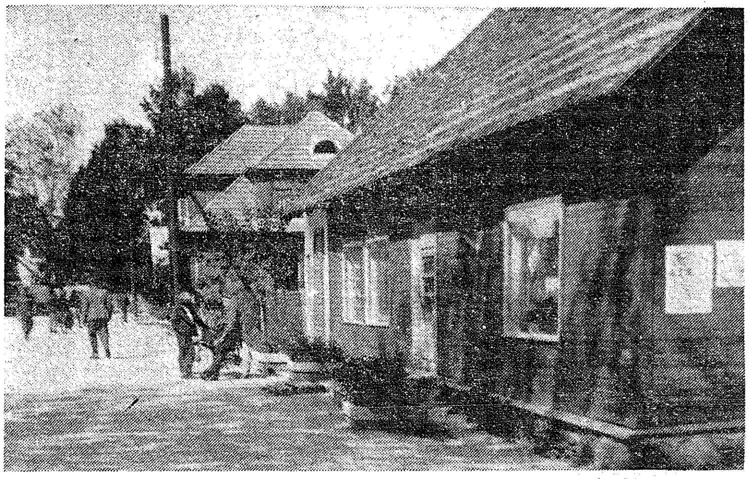

Värska 1969. Vaade laagripoolsest küljest peatänavale ja kauplustele.

Värskasse ehitatakse Eesti uus mudaravila

Värska oli iseseisvuse ajal "söjaline asula", mida pöhjustas alevi lähedal asuv kaitseväe laager. Pärast söda kasutati Värska laagrit haridusministeeriumi poolt öppebaasina pedagoogidele. Tartu ajaleht Edasi teatab, et lähema viie aasta jooksul muudetakse Värska kuurordiks, kusjuures ehitusprojektid maksaksid umbes viis miljonit rubla.

Ehitatakse mudaravila ja kaks pansioni, milledest kumbki mahutab 200 ravialust. Ette on nähtud ka spordisaalid ja puhkeruumid.

Mudaravila ehitamist pöhjustab asjaolu, et suvel 1969 avastati Värska lahes haruldase ravimuda leiukoht. Kahe ruutkilomeetri suurusel alal lasuvad kuni kahe meetri sügavuse veekihi all kuue meetri paksused ravimuda lademed.

Vastavas uurimuses muda kohta märgitakse, et Värska muda sarnaneb Haapsalu mereliste mudadega. Eriti silmapaistev on körge väävelvesiniku sisaldus ja üldiselt on mudal head raviomadused. Kuna mudavarude suurus on ligi neli miljonit kuupmeetrit, peaks vabariik olema ravimudaga määramatuks ajaks kindlustatud, nendib Edasi.

Ravimuda körval avastati Värskas ka suured mineraalvee allikad. Nende kasutamiseks ehitati vastav tehas, mis toodab nii joomiseks kui ka krooniliste luu- ja liigessüsteemide ning südamehaiguste raviks kasutatavat mineraalvett.

Värska asub omapärase lehtrikujulise lahesopi ääres. Aleviku lähedal asub mitme ruutkilomeetri suurusel alal kuulus Setumaa Sahaara (pikkliiv), mida külastavad sajad ekskursioonid. Liivik nimelt vöimaldab suurepärase pildi loomise körbest. Värska sadamat kasutatakse endiselt. ja see teenindab peamiselt ümbruskonna külade kalureid.

Keskkool kasutab endist Värska algkooli hoonet ja üht väiksemat juurdeehitust, mis valmis 1965. Keskuses on muidugi haigla ja moodne kultuurihoone, apteek, bussijaam ja köik vajalikud kauplused. Vöib märkida, et kohalikul setu kalmistul puhkab Setumaa lauluema Anne Vabarna, kes suri 1964. Kaks aastat hiljem asetati tema kalmule mälestuskivi.

Värska on Eesti Peipsi-äärse ala löunaosa suurim asustatud punkt ja halduslikult kuulub alev Pölva rajooni. Vöib oletada, et seoses mudaravila väljaehitmisega töuseb asula tähtsus veelgi. (LTE/JA).

Prof. G. Ränk Kanadasse

TORONTO (EPL) — Augustikuu löpunadalal algab Kanadas Kotkajärvel noorte Metsaülikool, kus tänavu kaugeimaks lektoriks on prof. Gustav Ränk Stockholmist.

Teised lektorid on Karl Aun, Ivar Ivask, Andres Jüriado, Hanno Kompus, Jyri Kork, Endel Köks, Imre Lipping, Valla Naelapea, Valdek Oinas, Kaljo Raid, Vater Rand ja Heino Susi.

Rootsi-lektoritest on Endel Köks juba mönda aega viibinud Ameerikas. Prof. Ränk seob oma reisi uurimismatkaga ühte vanasse eestlaste asundusse, mis tekkis kaua aastaid enne kui pögenikevool Kanadasse algas. Mestaülikooli käsitleb ta vana eesti elamukultuuri.

Karjalaste ajakiri: Pagulaseestlased on osavad leidma väga häid lahendusi

Teatavasti pidasid Rootsi-karjalased oma viiendad höimupidustused k.a. nelipühi ajal Metsakodus. Karjalaste ajakiri "Karjalan Heimo" (nr.5-6, 1972) pühendab nende pidustuste kirjeldamisele — koos piltidega — tervenisti viis lehekülge, üteldes alguses, et "pidupaigaks oli valitud Jönköpingi ja Falköpingi vahel olev maaala, kuhu eestlased on rajanud oma skautidele laagri- ja majutusala koduse nimega "Metsakodu" (Metsäkoto). Pidustused önnestusid, hoolimata ägedast vihmasajust. Kohale oodati pooltuhat osavötjat, aga sadu vähendas selle arvu poole vörra. Need, kes trotsisid sadu, jäid köigiti rahule."

Pidustuste kirjelduses antakse ka pögus ajalooline tagasivaade. Esimesed karjalased saabusid Rootsi kohe pärast söda. Need olid peamiselt idakarjalased, vienalased, aunuslased — Pöhjala saeveskite, tehaste, metsatööstuste töömehed perekondadega. Pöhjuseks oli kommunistide tegevus, mis tekitas kartust ja viha. Pögenejaid oli umbes 2000. Samal ajal ja samal pöhjusel pögenes Rootsi ligi 4000 ingerlast. Hiljem saabus veel teisi karjalasi nagu muidki soomlasi. Tööd tuli otsida väljaspool oma maa piire.

Idakarjalased asutasid 25 aastat tagasi Boråsis oma Kalevala Rahva Kiriku (Klaevan Kansan Kerho), lühidalt KKK. A. 1958 asutati samas Rootsi Soomlaste Ortodoksne kogudus (Ruotsin Suomalainen Ortodoksinen Seurakunta) — RSOS. Viimase asutamisele aitasid soodustavalt kaasa Eesti ortodoksse pagulaskiriku piiskop Jüri Välbe ja eesti päritoluga Soome peapiiskop Herman. Hingekarjaseks saadi äsjaönnistatud vaimulik, eestlane Martin Juhkam, kes oma suurepärase tegevusega löi eluvöimsa koguduse.

Esimesed höimupidustused peeti ühisjöuna aastal 1958. Kalevala Kiriku, Karjala Haridusseltsi ja ortodoksse koguduse ühistöö jätkus ja järgmised höimupidustused peeti 1962, 1966 ja 1968. Köik Boråsis, nelipühi ajal ja siseruumides. Höimupidustuste jumalateenistused on igakord pidanud "heimopappi" Martin Juhkam ja piduköned on pidanud Karjala Haridusselts ja neile on annud lisa Boråsis ja selle ümbruskonnas elunevad karjalased. Kavas on alati olnud ka karjalaste rahvuslik vöistlusmäng kyykkä, mis on "höimlane" eesti kurnimängule.

KÜLALISI SOOMEST

Neid oli täpselt nelikümmend. Kolmkümmend kava täitjat ja kümme turisti. Bussiga söideti Helsingist, Paavo Nurmi ausamba juurest, Turgu, kust Fennia-laev viis Stockholmi.

— Stockholm vöttis meid vastu "vesiselt", üteldakse artiklis. Vihma valas nagu kapast. Buss oli vastas. Köik olid kohal. Polnud enam hoolitsemist. Karjala huumor ja laul kajasid vaheldumisi. Mullsjö. Hotell "Friluftsgård". Jumalik paik järve kaldal! Siia majutati suurem osa meie seltskonnast. Jätkasime matka Metsakodusse.

METSAKODU

— Au eestlastele! Nad on töepoolest osavad leidma oivalisi lahendusi. Metsakodu on eestlaste pagulasskautide laagripaik. Metsane maastik, künklik justkui Soomes vöi Eestis, saun Luikede-järve kaldal, laanevaikus ümberringi, kümmekond hektarit oma maad. Peaehitus ja esimene hektar osteti juba a. 1953. Pärast seda laiendati maa-ala ja ehitati erineva suurusega hütte, milliseid on nüüd ligi paarkümmend. "Minule üteldi," lisab artikli autor, "et eakamad meessoost liikmed on peaaegu köik olnud vabatahtlikena Soome jätkusöjas."

— "Puhvet" oli eesti naiste korraldada. Meile anti vöileibu ja kohvi. Nad olid juba sinasöbrad karjala "emandate ja isandatega" ja köik sujus suurepäraselt. Peagi kogesime, et kohv on kahvi, piim on maito, puder on puuro, vöileib on voileipä, supp on keitto ja kroon on Ruotsin kruunu jne.

Boris Karppela on öppinud Tartu ülikoolis ja valdab eesti keelt.

— Peapidustuste ajal sadas jälle. Martin Juhkam ütles köigile saabunuile teretulemast soome ja toori keeles. Lauldi ühiselt "Jo Karjalan kunnailla". Heikki Hyvönen, tohikuvirtuoos, töusis pingile, suur kasehalg kaenlas. See oli mänguriista tooraine. Üldsuse imestuseks löikas sellest tohutüki ja valmistas "pilli." Sellel mängis ta mitmeid rahvalaule ja löpuks Jean Sibeliuse "Finlandia". Ta völus koosolijaid — karjalasi, soomlasi, ingerlasi ja eestlasi. Üldsus oli valmis vastu vötma ja esinejad andmas parimat. Kavas oli koorilaule "Suojärvi Pajatajailt" ja rahvatantse Kalevaia Rahva Kiriku tantsurühmalt.

Boris Karppela märkis oma avasönas m.h., et kuigi neid höimupidustusi peetakse Rootsis, toimuvad need siiski eestlaste poolt ostetud höimualal. Ta valdus ühtlasi tänu eestlastele, kes aitasid kaasa soomlastele nende ortodoksse koguduse asutamiseks. Tänuosaliseks sai ka "rovasti" Martin Juhkam, et ta "oma töö ja tarmuga on loonud kindla pöhja karjalaste kogudusele".

— Piduköne pidas ringkonnakohtuniku abi Simo Härkönen. **Ta** töi tervitusi kodumaalt ja eriti Karjala Liidult, millel on 450 osakonda ja 40 000 aktiivliiget, kes säilitavad höimupärandeid kogu Soome ulatuses. Ta tödes ka m.s., et kui majanduslikud raskused olid söjajärgseil aastail vöidetud, on kultuuriharrastused üha rikkamal määral esinenud karjalaste tegevuskavades. Karjalalisus elab vöimsasti, kuigi Karjala on kaotatud. Isegi teiselpool Ataldni hoolitsevad Ameerika Karjalaste Liit, Florida Karjalased ja Toronto Karjalased karjalalisuse eest. Rootsis on 10 000 karjalast. Stockholmis on Karjalaselts. Simo Härkönen soovis, et Rootsis tekiks rohkem Karjalaseltse ja nende koostöö ühendajana moodustataks Rootsi Karjalaste Liit.

Karjala rahvuspärandite säilitamistegevuse eest Rootsis anti 21 isikule Karjala Haridusseltsi poolt tunnustusena Pertti Virtaranna koostatud teos "Kultarengas korvaan".

Pidustuste löpunumbrina esitati Kosti Pamilo karjalamurdeline näidend "Illatsu". Näideni teemaks on Karjala külanoorte probleemid käesoleva sajandi algul.

Paljude tervitajate hulgas märgitakse eesti pagulaskiriku peapiiskoppi Konrad Veemi ja Eesti Rahvusnöukogu.

Kirjanik Onttoni Miihkali oli saatnud tervitusena Rootsi-karjalaste höimupidustustele 40-realise luuletuse, mille algusread ütlevad:

Karjala on sydämessä
Elät aina sydämessä
Karjalani kaunoinen.

Mr.

Eestlanna korraldab rahvusvahelist tarbijate-konverentsi

Svenska Dagbladet töi 19. augusti numbris "Aktuaalse profiilina" ära pikema vestluse rootsi ühiskonnas oma asjatundlikkusega ja tuhlidusega silma hakanud Ursula Wallbergiga, kes on tegev paljudes komiteedes, kus köne all on ja arutatakse tarbijate öigusi. Leht märgib, et Ursula Wallbergi kohta on ajakiri "Industria" kord ütelnud, et sellel naiselikul daamil on "mehelik aju", mis pidi olema kiituseks. Just praegu on ta tegev rahvusvahelise tarbijate uniooni maailmakongressil Stockholmis, millises organisatsioonis Ursula Wallberg on abiesimeheks. Vähesed teavad, et selle nime taga peitub eestlanna — kadunud kolonel Konstantin Kanepi tütar.

Ursula Kanep-Wallberg on märkinud, et tarbijate maailmakonverents taotleb ühiste normide ja kaubadeklaratsiooni aluste väljatöötamist. Tuleb leida teid reklaami ja kaubainformatsiooni standardiseerimiseks eriseaduste kaudu, nagu see juba on toimunud Rootsis. Muidugi ei ole tarbija rumal, kuid tänapäeval on valida kaupu tohutus valikus ja turustamismeetodid on ofensiivsed. Kui tarbija satub ärimeeste küüsi, pole tal sageli vöimalust end kaitsta, kui tal seljataga pole mönda tarbijate organisatsiooni. Rootsis on sellel alal kaugele jöutud, kuid tarbijaid tuleb kaitsta kogu maailmas.

Konverentsi nimeks on "Elu Kvaliteet", ja pealkirja alla mahuvad ka arutused miljöö alal ja konsumentide vastutus sellega seoses. Igasuguste suurettevötete "ebamoraalsed" turustamismeetodid, vöi üldse raskused konsumentidel vörreldes näiteks tööstusmaade ja arengumaade vahel informatsiooni alal, saavad konverentsi päevakorda pandud.

Ursula Wallberg on praeguse konverentsi korraldaja organisatsiooni, Organisation of Consumers Union, abiesimees. Peale selle tegeleb ta liikmena Statens Konsumentrådis, esimehena Rootsi delegatsioonis Nordiska kommittén för konsumentfrågor juures, liikmena ühes Euroopanöukogu töögrupis jne.

Küsimusele, kas tööülesandeid pole liiga palju, vastab Ursula Wallberg, et töö on talle vaid stimulantsiks! "Tööülesanded huvitavad mind väga puht isiklikult ja ma leian et isiklikus elus konsumendina tihti tuleb ette probleeme mis lahendust nöuavad". (EPL/TS)

4000 käisid 20 ostsid...

TORONTO (EPL) — Nüüd on selgunud, et Tartu kolledzhis üemaailmsete Eesti Päevade ajal korraldatud ülemaailmsel eesti kunstinäitusel käis 4000 külastajat.

Selle suure külastajatehulga kohta oli aga äärmiselt vähe ostusid — ainult paarkümmend...

Austraalia eesti vanade ainulaadne puhkekodu

SYDNEY — Kümne aasta eest pandi alus Thirlmere'i eestlaste asunduses Austraalia eestlaste esimesele vanade puhkekodule. See on pidevalt arenenud ja moodustab praegu Austraalia eestlaskonna suurima ühisvara. Puhkekodu elanikud on ülimalt rahul ja uhked, sest ühelgi teisel eesti rahvusgrupil isegi n.n. "rikastes maades" ei ole jöutud sellise positiivse lahenduseni. Maksustamisväärtus on kinnisvaral, mis praegu koosneb kaheksast elamust ja ühest ehitusel olevast elamust, on 224.500 Austraalia dollarit, nagu selgub Meie Kodus avaldatud Harald Lippingu kirjutisest. Ei saa märkimata jätta, et kinnisvara väärtus pidevalt kasvab. Pealegi kestab väljaehitamine.

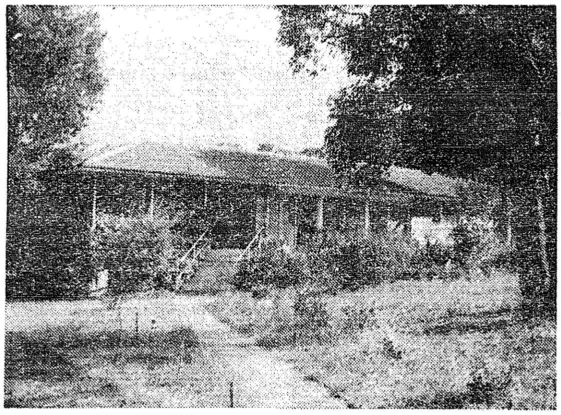
Näide Thirlmere puhkekodu hoonetest. Praegu on valmimas üheksas hoone ja ja kavatsusel on veel kolm hoonet. Kui vajadus kasvab, on völmalus ehitada rohkemgi.

Puhkekodu hoonetest on kaks esimest, nr. 1 ja 2 n.n. ühiselamud kokku 12 möbleeritud toaga üksikisikuile. Ühised on nendes hoonetes köögid, vannitoad ja toaletid, samuti seltskondlikud ruumid. Kuus elamut on aga ehitatud omaette korterite süsteemis: 7 ühetoalist köökide ja vannitubadega üksikuile ja 10 kahetoalist köökide ja vannitubadega abielupaaridele. Mönes kahetoalises korteris elavad üksikud inimesed.

Hoonestatud alal on valmis elamute vahel veel kolm vaba ehitusplatsi, kavatsetud majadele 7, 10 ja 11. Maja nr. 7 on kavatsetud ehitada neile üksikuile keliel pole vöimalik omaette korterite ehitamist finantseerida. Siiani on elanikud annetuste ja üüride kaudu aidanud kulusid katta. Ka riiklikku toeusi on saadud.

Majad nr. 10 ja 11 mahutaksid kumbki 4 omaette korterit üksikuile. Maja nr. 7-me jaoks on eriti suur ehitusplats varutud. Kui tasuta, kompaktsete väikekorterite jaoks oleks küllalt suur nöudmine, völks sinna kaheksa kuni kümne väikekorteritega maja ehitada.

Kuna Puhkekodu praegune hoonestatud ala moodustab selle väljaarendamise 1-se järgu, siis praegu metsa all asuvale alale mahuksid veel järgud nr. 2 ja 3, kumbki 10 elamuga, kus keskmiselt 6 elanikku igas elamus, seega 120 elanikule. Kui lisada 1-se järgu vöimalik elanike arv, oleks kogu väljaarendatud Puhkekodu elanike mahtavus 175 elanikku.

Praegu on muidugi teadmtaa, kas Austraalias asuvate 6 500 eestlase hulgas leidub nii palju kaasmaalasi, kes soovivad omi vanaduspäevi Puhkekodus veeta.

Selle kindlakstegemise korraldab paari lähema aastaga Eesti Abistamise Komitee juhatus, et Puhkekodu ehituspoliitikat lähema 10 aasta jaoks kindlaks määrata. Senini on aga ehitusi hakatud plaanima alles siis, kui nende järele nöudmine on tekkinud ja ehitusplaanide valmimisele on järgnenud riikliku toetuse hankimine ja siis ehitamine.

Puhkekodu elanikkonnas on esitatud läbilöige eesti rahvusgrupist Austraalias ja mujal. Elanike hulgas on endisi taluperenaisi, pöllumehi, politseiametnike, ärijuhte, büroojuhatajaid jne. Elanike hulgas on praegu 5 abielupaari, teised on lesed vöi üksikud. Mehi on kokku 14 ja naisi 21, seal hulgas ka tulevased maja nr. 9 elanikud.

Köik Puhkekodusse elama asunud pensionärid on leidnud, et nad on öieti teinud, kolides suurlinnade mürast- kärast ja mürgisest öhust Thirlmere metsade, eelmägede ja farmide vaikusse, rahusse ja puhtasse öhku. Köik abielupaarid on müünud oma suurlinnades asunud majad ja kasutanud osa müügihinnast omaette korteri saamiseks Puhkekodus.

Puhkekodus pole tegevusest puudu ja siin pole kellegil vaja üksindust karta, kuna igale elanikule on vöimalik leida mötte-, huvi- ja vestluskaaslasi. Köik asutavad vöi korrastavad oma aedu korterite ümber, teevad käsitöid, kirjutavad mälestusi, aitavad kohalike kanafarmereid väikese lisaraha teenimiseks pensionile, vötavad osa vajalikest ühistöödest ja pühitsevad innuga üksteise ümmargusi ja juubelisünnipäevi peahoone avaras saalis.

Mitmed on ka liitunud Thirlmere eesti asunduse seltskonna tegevusega ja tegutsevad Thirlmere Eesti Seltsis, laulukooris ja näiteringis.

Puhkekodu juhtimine ja majandamine toimub kolmeliikmelise Puhkekodu juhatuse poolt, mis valitud omakorda Abistamise Komitee juhatuse poolt. Majandus aastal 1971/72 on esimeheks Harald Lipping, sekretär ja laekur Edg. Vester ja varahoidjaks E. Toomingas. Kaks praeguse juhatuse liiget elavad Puhkekodus ja pühendavad suurema osa ajast oma ülesannete täitmisele. Puhkekodu selle kalendriaasta rahaline läbikäik on ligi 50 000 Austraalia dollarit, kuna maja nr. 8 löpetati ja maja nr. 9 ehitamine on käsil ja löpetatakse sel aastal. Puhkekodu tulu üüridest ulatub peale maja nr. 9 valmimist 3 900 dollarile ja kogu Puhkokodu aastane kulu, kuhu arvatud ka väiksemad kapitaaltööd, on umbes 3 000 Austr. dollarit.

Ainult hoonestatud ala korrashoidmine, elektri ja vesivarustuse parandused j.m. tehakse tasulise tööjöuga. Köik muu, sageli suured tööd tehakse elanike poolt asuta.

Raamatupidamine toimub Puhkekodu laekuri poolt ja kodu asjaajamised kontrollitakse Komitee poolt, kes oma korda iga aasta aru annab tegevuse kohta osariigivalitsuse ees.

Kuna Thirlmere puhkekodu moodustab üle veerand miljoni Austraalia dollari väärt oleva Austraalia eestlaste ühisvara, mille valitsemine osariigi valitsuse poolt eestlaste kätesse usaldatud, on Sydney ja Thirlmere veel töötavate eestlaste ülesandeks selle vara valitsemise otstarbekohane korraldamine Puhkekodu juriidilise omaniku, Eesti Abistamise Komitee kaudu.

Puhkekodu elanikud koos Puhkekodu juhatusega teevad tegeliku töö, kuid Komitee juhatuse liikmed peavad ülesseadma tähiseid ja pöhimötteid, formuleerima Puhkekodu ehituspoliitikat, astuma samme majandusliku aluse loomiseks kindlaksmääratud poliitika elluviimiseks, hankima andmeid üle Austraalia kaasmaalaste vajadustest eluruumiks Puhkekodus jne.

(EPL/TS)

L. Schlossman 80-aastane

Kolmapäeval, 30. augustil pühitseb Ludmilla Schlossman, mönede aastate eest surnud professor Karl Schlossmani elukaaslane, oma 80 aasta sünnipäeva.

Ludmilla Schlossman sündis Haapsalus preester Nikolai Leismani, pärastise Eesti ortodoksse kiriku ülempiiskopi ja Petersi kloostri ülema tütrena. Öppis Riias Lomonossovi gümnaasiumis, mille löpetamise järel siirdus Tartusse arstiteadust öppima. Tolleaegne Tartu ülikool ei vötnud vastu naisi, seepärast astus Ludmilla Leisman Tartus asutatud prof. Rostovtsevi eraülikooli, mille löpetamise järel ta sooritas Tartu ülikooli juures riigieksamid, mille järgi ta tunnistati kutseliseks arstiks. Ta sai koha ülikooli sisehaiguste kliinikusse Toomemäel. Vahepeal puhkenud Esimene Maailmasöda lähenes Eestile ja Tartu ülikool evakueeriti Sise-Venemaale Voronezhi, kuhu läks kaasa ka Ludmilla Leisman, kus jätkas kaks aastat tööd sisehaiguste arstina. Kui Tartu ülikool uuesti avati eesti ülikoolina, kutsuti ta tööle ülikooli vastasutatud bakterioloogialaboratooriumi, kus töötas kogu iseseisvuse aja oma mehe prof. K. Schlossmani juhatuse all. 1944. pögenemisaasta töi Schlossmanid Rootsi, kus Ludmilla Schlossman leidis varsti tööd oma erialal bakterioloogina. Peagi viidi ga üle prof. Nanna Svartzi poolt juhitavasse Karolinska Forskningsinstitutet'i, kus töötas koos oma mehega prof. K. Schlossmaniga kuni pensionile minekuni.

Nüüd elab Ludmilla Schlossman tagasitömbunult oma kodus Sollentunas. Körgesse ikka jöudes on ta säilitanud huvi oma endise elukutse vastu, pidades sidet sel alal ilmunud teaduslike väljaannete lugemisega. Kui tervis lubab, tegutseb ta hoolega oma aias lillede kasvatamisega. Rootsi Eestlaste Esinduse Naisring soovib väga söbralikule ja alati abivalmisolevale Ludmilla Schlossmanile veel edaspidiseid ilusaid elupäevi.

Vaike Jüriado 50-aastane

Esinduse saadik Vaike Jüriado, Norrköpingis, tähistas 26. augustil oma 50.sünnipäeva.

Dr. Arnold Roomere ja pölisest Käsmu meremeeste suguvösast vörsunud Maria Kaskeni tütrena Tallinnas sündinud juubilar, öppis linna II tütarlapste gümnaasiumis, abiellus mereväe leitnant Gerhard Jüriadoga 1941.a. ja saabus "Jaan Teärel" Rootsi 1944.a. sügisel. Kuna ta abikaasa — praegu kapten Sveaühingule kuuluvas laevas "Regina" on kogu aeg söitnud merd, on juubilar kasvatanud omi poegi — neist vanem Jaak juba tsiviilinsener — ja agaralt osa vötnud rahvuslikust tööst.

Liitudes Eesti Vabadusliiduga a.1959, valiti ta Esinduse II Esinduskokku ja on sellest peale ühiskonnatööks uue mandaadi saanud igal järgnenud valimistel, kuuludes praegu ka V-da Esinduskogu Kodumaaküsimuste komisjoni.

Jüriadod on Eesti iseseisvusaja lapsed. Neile mölemile on oma rahva saatus ja kodumaa heaolu sama südamelähedane kui oma laste käekäik. Aktiivse teoinimesena on seepärast ka Vaike Jüriado köigile meie ühispüüdlustele jöudsalt kaasa aidanud, toimugu siis nende teostused kas Esinduse raames vöi Rahvuskongressil Torontos. Energiat, algatusvöimet ja heatahtleist sirjekindlust on tal ikkagi jätkunud. Elulise tähelepanuga on ta öigluse ja öiguse teel väljas olnud ka siis, kui möned mehedki on köhklema löönud. Jätkugu Vaikele randlase südikust ja rammu ka edaspidiseks!

A.P.

"Kommunistlik partei on röövinud vene rahvalt suveräänsuse"

FRANKFURT (VES) — Samizdat-informatsiooni levitamiseks vabas maailmas asutati vene pagulaste poolt Lääne-Saksamaal Frankfurtis uus ajakiri "Volnoje Slovo" (Vaba Söna). Ühe dokumendina esitatakse selles Moskva demokraatide memorandum N. Vene ülemnöukogule NSVL KP juhtkonna ebaseaduliku vöimuhaaramise ja konstitutsioonivastase tegevuse kohta.

Memorandumis röhutatakse, et vöimu, mille pöhiseadus andis nöukogudele, kiskus vägivaldselt enda kätte KP juhtkond, röövides ka N. Vene rahvaste suveräänsuse. Sellele lisandub sovet-vöimu kuritegude loetelu ja tödemine, et ainult ühiskonna vabastamine KP köidikuist, selle demokratiseerimine ja materiaalse heaolu töstmine väldib ähvardav lähenimine on nähtav.

Nöuk. süsteem ei vasta pöhiseadusele, mis vöimu annab valitavaile nöukogudele. Selle tühistas N. Vene statuut, mis määrab, et KP esinevat körgema nöuk. ühiskonna juhtiva jöuna, millega KP allutab oma tsensuurile teaduse, kirjanduse, kunsti ja kasutab sihtide saavutamiseks politseiaparaati, mis repressioone kasutab rahva vastu. Selle politseimasina ohvritena surid miljonid kodanikud.

Juhtiv klike moodustab uue valitseva klassi, kes piiramata vöimuga valitseb rahva vara, nagu oma. Nende elatustase on tunduvalt madalam läänest. Lisaks pole neil vöimalust protestiks.

Möiste "sotsialistlik majandus" ei oma mingit tähendust, sest riiklik monopoli-kapitalism ekspluateerib rahvast. Töölistest veel halvemas olukorras on kolhoosnikud. Kolhooside vildaka juhtimise töttu on pöllumajandus katastroofi lävel. Sotsialistlikud plaanid ei vasta vöimalusile.

Memorandumi teine osa väidab et N. Vene riigivorm kehtestati sundkorras.

Pöhiseaduses esinev rahvaste enesemääramise öigus on sönakölks. Kirjeldatakse aastail 1918—1920 Ukraina, Valge-Vene, Gruusia, Armeenia, Leedu, Läti, Eesti, Moldavia ja Tuva vöistlust enesemääramise öiguse eest ja kuidas pärast II maailmasöna toimis relvastatud vastupanu Ukrainas, Moldaavias, Leedus, Lätis, Eestis ja Kaukaasias 1950-ndate aastateni.

Ka "vabariikide" nn. autonoomia on fiktiivne, sest nende elu korraldab pisemate detailideni Vene KP keskkomitee.

Pärast söna toimus N. Venes üle 40 ülestöusu valitsuse vastu. Neist tähtsamaid oli nn. Antonovi ülestöus (Voroneshi ja Tambovi piirkonnas), umbes 300.000 inimese osavötuga.

Valimised on komöödia. Köik kandidaadid määrab KP keskkomitee. Kohtunikud on marionetid, kes täidavad partei käske. Protsessid toimuvad kinniste uste taga. Rahva varustamine on puudulik ja sissetulek väike, mille töttu paljud töötavad kahel kohal. Eriti raskes olukorras on pensionärid. Näit kolhoosnike pension on ainult 1230 rbl. kuus.

Antud arvud näitavad, et poliitilistel pöhjustel on sunnitööl ligi 5 miljonit ukrainlast, 60.000 valgevenelast, kümned tuhanded moldaavlased, baltlased ja osseedid. Meenutatakse, et volga-sakslased, krimi-tatarlased, tshetsheenid, kalmökid, balkaarid, karatshaid ja kreeklased küüditati tervikuna.

Öitseb antisemitism ja usklikke vaenatakse. Suleti 3/4 kirikuist. Tuhanded preestrid veeti orjalaagrisse.

Pöhiseadus garanteerib söna, pressi, koosolekute, rongkäikude ja demonstratsioonide vabaduse. KP ajaloos puuduvad need vabadused. Neid vabadusi asendab teesklus ja vale. Demonstreerijad viibivad hullu- vöi vangimajades. Keskaja inkvisitsioon oli nüüdse kommunistliku inkvisitsiooni körval süütu lastemäng. Kogu maa kubised nuhkidest, tallalakujaist jt KZ-laagreist. Kirjad ja post on kontrollitud.

Esitatu on valitseva klike kuritegude loetelu. Nende vastu esitame kaebuse.

Löpus üteldakse, et köige selle pöhjal esitatakse kaebus NSV Liidu KP juhtkonna vastutusele vötmiseks pöhiseadusevastase terroristliku tegevuse pärast oma kodanike ja teiste riikide vastu.

Memorandum löpeb kinnitusega, et demokraate ei kohuta hullu- ega vangimajad ja karistuslaagrid. Vöitlus vabaduse eest laieneb ja viiakse vöiduka löpuni.

Oscar Östman 70-aastane

Oscar Östman

Osvar Östman sai 8. augustil 70. aastaseks. Teda önnitlesid arvukad söbrad ja kaasvöitlejad üle kogu maa, nende hulgas telegrammiga ka Rootsi Eestlaste Esindus, kes vastava auaadressi üle annab hiljem.

Oscar Östman on eesti rahvusgrupi eluöiguse taotlustega kokku puutunud öige pikki aastaid. Tutvudes Eesti Kultuurautonoomia seadusega 1957.a. ja Esinduse püüdlustega, sai temast veendunud vähemusrahvuste identsiteedi ja omakultuuri hoidmise pooldaja. Riigipäevagrupi tegeliku töö juhina Högerparteis möjutas tema kaugeleulatuv pilk minoriteedipoliitika programmi teostamist ammu enne kui ükski teine partei nende küsimuste akuutsust taipas. Ta selgitavad seisukohavötud väljaspool parteiraame löid möistva pinnase mitmel pool, tulemusega, et korduvate esildistega riigipäeval ühinesid ka teiste parteide liikmed. Nende väärikate algatuste järgi, vöib öelda, sündiski löpuks valitsuserakonna otsus n.n. Invandrarutredningi loomiseks.

Öiglane, alati söbraliku, heatahtelise inimesena on Osvar Östman vöitnud paljude eestlaste sümpaatia ja südamed. Soovime juubilarile önne ja head tervist!

● New Yorgis ülikooli öppejöuna töötav dr. med. vet. Erik Mathiesen sooritas reisi Euroopa kontinendile.

†

Armast söpra

Lembit Tuulik'ut

mälestavad leinas

JAAN ALLAS
KARL KAAMAN
AUGUST KORJU
AUGUST LIIV
MIHKEL LÖBU
DANIEL LÖUGAS
ARNOLD PUNDI

Matusetalitus toimub laupäeval, 2 sept. kl. 12.15 Norrköpingi krematooriumis.

---

†

Armast lauluvenda

Lembit Tuulik'ut

mälestab leinas

NORRKÖPINGI
EELK SEGAKOOR

---

†

Armast söpra

Lembit Tuulik'ut

mälestavad leinas

OLGA KASK

ALEKSANDER KALDMA
perekonnaga

VARMU KIVIKARI

TAMARA LOOGNA
lastega

ELMAR PUNAB
perekonnaga

KRISTJAN SIIMSON

JOHANNES ARO

Südamlik tänu armsatele sugulastele ja söpradele, kes minu armsa poja

René Paas'i

matusetalitusest rohkearvuliselt osa võtsid ja tema viimast puhkesängi ilusate pärgade ja lilledega ehtisid. Eriti tänan Korp! Rotalia kaasvöitlejaid ja kooliklassivendi.

EMA

---

†

Meie varalahkunud armast unustamata poega, venda, naisevenda, mehevenda, ristipoega, onu ja ristiisa

August Leonhard Taaler'it

* 22.4. 1947
† 21.8. 1972

mälestavad valusas leinas

VANEMAD

VEND

VEND PEREKONNAGA

ÖDE PEREKONNAGA

ÖDE ABIKAASAGA

RISTIISA

Üürikene oli Sinu elutee.
Ootamata tuli käskjalg järele.
Puhka Issanda rahus armas Leo!

---

†

Armast

Jakob Tammsalu

leinavad

POEG ERAM

LYDIA ja ERICH

VAIKE, MARIA

SUGULASED

Eestis

Köigile, kes meie armsa ema

Anna Viksten'i

viimasele puhkepaigale saatmisest osa võtsid ja tema kalmuküngast nii rohkete pärgade ja lilledega kaunistasid, avaldame südamlikku tänu.

SIGRID ja RALF

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist
Begravnings &
Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1
116 48 STOCKHOLM
Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:

Eestikombelised matusetalitused

Ööpäevane valvekord

Maakera koosneb plaat-kilpidest?

NEW YORK (VES) — Geograaf R. Schilleri teooria järele koosneb maakera pind tegelikult 60—100 kilomeetri paksustest plaatidest-kilpidest (teooriat selgitati hiljuti ka rootsi TV-s, toim.). Plaate on 10 suuremat ja rohke hulk väiksemaid. Nendel plaatidel lamab maakera pealmine pinnas — köik mandrid ja mered.

Kunagi oli meie planeedil ühine kontinent, mille keskpunkt asus Atlandi ookeanil ekvaatori läheduses. Jaapan asus siis mitte kaugel Põhjanabast ja India üsna Antarktise lähedal.

Maa lõhenemine algas ida-lääne suunas. Nii tekkis esimene kraav Euroopa ja Aafrika ning Austraalia ja Antarktise vahele. India omakorda hakkas liikuma põhja suunas. Põhja-Ameerika hakkas rändama loode suunas ja Euraasia liikus põhja suunas.

India liikus 180 miljoni aasta jooksul 8800 km põhja poole. Kokkupörke tulemusena Aasia mandriga tekkis Himaalaja mägestik. Kui Euroopa ja Aafrika "plaadid" pörkusid taas kokku, tekkisid Püreneed, Alpid ja Apenniinid.

Möötmised näitavat, et maakera plaadid liiguvad praegugi ja nimelt 1—15 sm aastas. Praegu Atlandi ookean laienevat ja Vaikne ookean kitsenevat. Austraalia omakorda liikuvat 5 sm aastas Aasia suunas. Põhja- ja Löuna-Ameerika rändavat lääne suunas.

Möötmiste alusel väidetakse ,et osa Kaliforniat asub omaette plaadil. Sealse liikumise tulemusena Los Angeles asuvat 10 miljoni aasta pärast San Francisco kohal ja upub 50 miljoni aasta pärast Aleuutide sügavikku.

Turu-poisid merehädas

Möödunud kolmapäeva ööl läks Turu mereskautide lipkonna "Turin Partionsissit" suur kolmemastiline purjekas "Merisissi" Gotlandi eelsetele karidele tugevas tormis. Laev paisati ainult 20 meetri kaugusele kividele ühe saarekese ees. Skaudid, kes viperusteta saarele pääsesid, on hästi tuntud eesti skautidele Stockholmis.

Eesti skaudid on käinud Turu mereskautide laagrites ja teinud varem kaasa nende purjeretki. Turu mereskautide lipkonnal on veel möned teised suuremad purjekad käsitada ja igal aastal toimuvad öppepurjetamised Läänemerel ja Soome lahel. Turu skaudid on merega harjunud ja enne kui poisid suuremale merele tohivad söita, peavad nad olema saanud tugeva purjetamiskooli. Praegune viperus on neil öieti esimene kümne aasta jooksul.

Avarii läbi teinud mereskaudid toodi tollilaevaga Gotlandi Slite sadamasse, kus nad ööbisid. Nad olid oma laevaga teel Helsingist Trelleborgi, kui neid tabas 20-sekundmeetrine torm ning halb nähtavus. Laeva kipper Pentti Ajakko ütles päästajatele, et raadio abiga tulid rootsi päästjad ruttu kohale. Poisid viidi paadiga randa. Kuna aga vesi on saare sellel poolel väga madal, vöttis tollipaat nad pardale teisel poolel. Kuna "Merisissi on suur 13 bruttotonnine purjekas, siis osutus tema lahtitömbamine raskeks ülesandeks.

---

†

Oma armast abikaasat

Hildegard Pauline Sirkel'it

kes lahkus igaveseks meie hulgast 27. augustil 1272

mälestan leinas

ARNOLD

Matusetalitus toimub laupäeval, 2 sept. kl. 11.30 St. Siegfrids kapellis Kvibergi kalmistul Göteborgis.

Eesti kool

Algus lk. 1

na peatselt esimeseklassi lastevanemate kokkutulek korda saab, on lastevanematel endil võimalus üksteist tundmaöppida ja koolitööga tutvuneda.

Eesti Algkooli esimesse klassi registreeriti järgmised noored: Lena Andersson, Tiit Anderson, Tiit Baugus, Mango Kask, Jaan Erik Kibal, Cecilia Krepp, Peter Leibus, Jaan Lumila, Helle Lähker, Peeter Nurmis, Katrin Onno, Helena Parik, Katarina Petersson, Katrin Raud, Li Tsai, Martin Vallas, Henrik Walter ja Kristian Veem.

Stockholmi Eesti Algkoolis on katsetamisekorras juba paar aastat kolmandas klassis alustatud ingliskeele öppimisega. Koolivalitsuse korraldusel. Tänavu on köikides rootsi koolides kolmandast kooliaastast peale ingliskeele tunnid. Alguses röhutatakse eriti vöörkeeles rääkimist, sönade tähendust ja kasutamisviisi. Alles neljandas klassis võetakse grammatika ja kirjutamine käsile. Uudiseks on edasi, et uus matemaatika tuleb käsile kuuendas klassis. Algkooli matemaatika öpetajad on käinud rootsi täiendamiskursustel, et tutvuda uue öpetamismetoodikaga ja uute öpperaamatutega. Uue matemaatika põhjaks on siiski "vana" matemaatika loogika, aga ülesannete lahendamisele lähenetakse pisut teistmoodi.

Öpetajad on suvel viibinud täienduskursustel ja käinud öppereisidel. Arne Broberg käis omal käel Inglismaal, kus ta tutvus kultuuriga ja rahvaga ulatuslikul ringreisul. Kuna ta koolis on inglise keele öpetaja, oli reis talle meeldivaks elamuseks. Öpetajad Tiiu Nurk, Leida Laan ja Henno Kirikmäe käisid Strömstadis eesti öpetajate päevadel, mille korraldas Koolide ülemvalitsuse koos Eesti Komiteega. Arutati öpetamismetoodikat ja tutvuti uudistega koolielus. Puht praktilisi näpunäiteid laste öpetamise juures ei suudetud seekord väljatöödata, aga järgmisteks öpetajate päevadeks saab ka sellele rohkem röhku pandud.

Mis puutub eelpoool märgitud kooli uude asukohta järgmisel, 1973 a. sügisel algaval öppeaastal, siis on koolijuhataja Udo Juuno rahul:

— Mitmest seisukohast on Vanalinn koolile sobivam kui südalinn, kus aiva lammutatakse ja liiklust ümber juhitakse. Vanalinn on liikluse seisukohalt tunduvalt rahulikum. Juurdepääs allmaaraudteega ja teiste liiklusvahenditega on sama hea kui praegu. Ja siis läheme täiesti uuesti renoveeritud ruumidesse, mis meie koolile on reserveeritud ja on küllalt avarad. Ma usun, et asukoha muutmine on eesti koolile kasuks. Tänavu oleme Jakobi kooli ruumides peaaegu ainuperemehed, kuna rootsi kooli valdav osa on liidetud teise kooliga. Edaspidi läheb Jakobi kool kasutusele sootuks muuks ühiskondlikuks otstarbeks.

TARMO SEPP

Gümnaasiumi kursus algab

Eesti Gümnaasiumis Stockholmis algab öppetöö septembri esimesel nädalal. Gümnaasium on avatud nii hästi koolinoortele kui ka täiskasvanuile.

Gümnaasiumi ained võetakse läbi kursuste korras. Kursuste ajad ja koht teatakse hiljem neile kes ennast registreerivad öpilastena. Registreerida palume kirjalikult Eesti Gümnaasium Stockholmis Tulegatan 20, 113 53 Stockholm. Gümnaasiumi juures saab öppida ka ainult üksikuid aineid nende seas ka eesti keel mitte eesti keelt oskajaile.

Lähemate teatete saamiseks palume pöörduda telef. 08/85 43 35 lektor W. Muld või 08/75 50 631 dr. J. Ungerson.

Kunstnik Viida Juse okup. Eestis

Londonis elunev eesti kunstnik Viida Juse on, nagu selgub okupatsiooniajakirjandusest, saabunud Tallinna ühenduses temale seal Kunstihoone väikeses saalis korraldatud näitusega. Eksponaadid on ta ise Londonist kaasa viinud.

Viida Juset on näituse puhul intervjueerinud pagulastele määratud "Kodumaa", kus tuletakse meelde, et kunstnik läks juba 1939 Itaaliasse edasi öppima (ja seega ei ole põgenenud, nagu paljud teised kunstnikud). Kaasas on ka Viida Juse jugoslaavlasest mees Boshko Jovanovic. Näitusel on esitatud 22 tööd — nendest köik ölimaalid peale ühe mosaiigi. Kunstihoone suures näituseruumis on kirgiisi kunstinäitus.

Numbriloterii 13. loosimine

Kolmeteistkümnes numbriloterii loosimine toimub TV esimeses programmis 27. septembril. Loose saab osta alates 25-st augustist. Tippvöiduks on nagu tavaliselt 250 000 krooni. Vöitude tulumaks on makstud köikidel vöitudel.

Kuna see kolmeteiskümnes loosimine on see seotud juba muistse hirmuga önnetustooja numbri vastu. Riiklik loterii teeb aga vastupidi. On käima pandud kampaania, kus joonestaja Torvald Gahlin oma pliiatsiga illustreerib lööklauset; "Vaata et sul ebaõnne ei ole unustada osta loosi.

● Müncheni olümpiaadiga ühenduses söitis Euroopasse Washingtoni eesti koguduse öpetaja Rudolf Troost koos abikaasaga, dr. Veronika Troostiga, Dr. Troosti hoole all on üks USA söudja ja kaks ujujat, kes kuuluvad olümpiameeskonda. Külastatakse ka Pariisis, kus öpib sealses ameerika akadeemias nende tütar Linda Troost.

LOTTEXTRA
Ett rejält bud!
250.000
netto
för 20 kronor
om du har tur
27 september
i 13:e
Nummerlotteriet
- ett lotteri från Penninglotteriet

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Solzhenitsön: Müncheni vaim valitseb 20. sajandit

Nobeli laureaat Alexander Solzhenitsön möistab rangelt hukka maailmas esinevat vägivalda, ka läänemaailmas esinevaid roimi ja lagunemistendentse. Ta leiab, et niinimetatud Müncheni-vaim pörmugi ei kuulu minevikku, vaid on hoopis valitsev meie sajandis. Samuti nendib ta, et Liitunud Rahvaste Organisatsioon enam ei vasta lootustele, mis sellele alguses asetati. Kas kirjanik peab köige selle juures vaikima, küsib Solzhenitsön. Vastus on eitav, röhutab ta. Taganemist ei ole. See, kes ükskord on end SÖNALE pühendanud, sel pole enam tagasipöördumist. Solzhenitsön kirjutab:

Väljaspoolt vaadates läheneb läänemaailma ühiskonnavöngete amplituud piirile, kus süsteem muutub metastabiiliseks ja peab lagunema. Tundes end üha vähem segatuna sajandite vanusest legaalsuse raamidest marsib vägivald häbitult ja võidukalt läbi maailma ega muretse pörmugi, et ajaloos tema viljatust korduvalt on paljastatud ja töestatud.

Mitte üksi brutaalne jöud ei võidutse, vaid ka tema häälekas vabandus: maailma uputatakse häbitusse veendumusse, et vägivald suudab köike, öiglus aga mitte midagi. Dostojevski KURJAD VAIMUD — nähe tundus olevat kolkaöuduslik ulm möödunud sajandil — roomavad meie endi silme all ringi üle kogu maailma, ka riikides, kus polnud möeldav, et neid võinuks esineda — ja oma lennukite kaaperdamistega, inimröövidega ja pantvangide võtmisega signaleerivad nad oma otsustavusest hävitada tsivilisatsiooni.

Ja on täiesti võimalik, et see neil õnnestub. Noorus selles vanuses, kus pole muid kogemusi kui seksuaalseid, kus seljataha pole jäetud aastapikkuseid piinu ja omi läbielamisi, kordab vaimustusega meie poolt körvale heidetud vene kogemusi 19. sajandist, kusjuures arvatakse, et on avastatud midagi uut.

Vastsündinud punakaartlik alandus, lõpmatu alandus, on noorte meelest rõõmustav eeskuju. Pinnapealne võimetus aru saada inimese igavesest olemusest, naiivne veendumus südametes, mis kunagi pole elule tuksunud: kui me ainult jõuaksime eemale peletada need julmad, ahned anastajad ja võimurid, siis oleksid järglased (meie!), pärast granaatide ja kuulipildujate eemaleheitmist, õiglased ja sümpaatsed.

Oh ei... Kuid paljud inimesed, kes on elanud ja kes mõistavad ja kes võiksid seda noorust kohata — nad EI JULGE vastu rääkida vaid nad peaaegu flirdivad, et mitte esineda konservatiivsetena — jällegi venepärane nähe 19. sajandist.

Müncheni vaim ei kuulu mingil viisil minevikku, see polnud lühiajaline episood. Mul on koguni julgust väita, et Müncheni vaim valitseb 20-ndat sajandit. Kohmetu tsiviliseeritud maailm ei ole äkiliselt edasitormava barbaaria surve vastu leidnud muud paremat vastupanu kui järelandmisi ja naeratusi.

Veerandsajandi eest sündis inimkonna suur lootus, Liitunud Rahvaste Organisatsioon. Jah, ebamoraalses maailmas kasvas amoraalsuses üles ka UNO. Tegemist pole mõne Liitunud Rahvaste Organisatsiooniga, vaid Liitunud Valitsuste Organisatsiooniga, kus võrdsustatakse vabalt valituid vägivallaga sunnitutega ja relvade abil võimule tulnutega.

Omakasupüüdvas erapoolikuses on UNO enamus kiivalt mures mõnede rahvaste vabaduse eest, kuid ignoreerib teiste vabadusi. Oportunistlike hääletustega on tagasi lükatud ÜUKSIKUD KAEBUSED — tavaliste VÄIKESTE INIMESTE ohked, karjed, ja palved — kuna nad taolise suure organisatsiooni silmis on liiga tähtsusetud putukad.

Oma parimat dokumenti 25 aasta jooksul — Inimõiguste deklaratsiooni — pole UNO suutnud teha valitsustele OBLIGATOORSEKS: nende liikmesoleku tingimuseks — ja seega on ka väikesed inimesed jäetud nende poolt mittevalitud valitsuste omavoli alla.

See, kes ükskord on pühendanud end SÖNALE, sel pole enam tagasipöördumist; kirjanik pole oma rahvuskaaslaste ja kaasaja köikvõimas kohtunik, ta on ka kaasvastutav köiges kurjas, mida on sooritatud tema kodumaal või tema rahva poolt. Ja kui tema kodumaa tankid on verega määrinud võõra pealinna asfalti — siis on need pruunid plekid igaveseks ajaks söövitatud ka kirjanikku näkku. (EPL/JA)

Akad. eksamid

Toronto ülikooli lõpetas B. Sc. kraadiga psühholoogia alal "Anne **Köresaar**. Ta jatkab öpinguid arstiteaduse alal Hamiltonis McMasteri ülikoolis.

Toronto ülikooli Viktoria Collge'i lõpetas BA kraadiga **Tiina Jaagumägi.**

Toronto ülikooli lõpetas BA kraadiga sotsioloogia alal **Anne Leius.** Ta on sündinud Rootsis a. 1950.

Eesti Päevad önnestusid
Lend Läände önnestus
Eestlus sai uut elujöudu

Et see köik nii läks, osutus võimalikuks tänu köikide heale koostööle ja eriti EESTI PÄEVALEHE kaasabile, kes väsimatult andis ja kandis informatsiooni nendele, kes söitsid ja ka nendele, kes ei söitnud, kuid tundsid huvi. Suurüritustel on selline side hädavajalik.

Ühtlasi tahame tänada ka teisi, kes önnestumisele kaasa aitasid:

DIREKTOR REIN PUUSEPP — SIFFER-SERVICE, DIREKTORID STEN KLOSTERBORG JA JANIS LUKINS — PAN AMERICAN AIRWAYS, DIREKTOR NICOLAI WESTERSTEN — NYMAN & SCHULTZ.
Ja lõpuks: eriti suur tänu köigile reisijatele, kes üritust kandsid ja oma hea distsipliiniga korraldajate tööd kergendasid.

LEND LÄÄNDE 1972 REISITOIMKOND

"Rahvuste kaotamine vaesustab inimkonda"

Solzhenitsön nendib, et kunst ja kirjandus on läbi aegade võimelised inimkonda valgustama, tooma päevavalgele seda, mis on võlts ja vale, paljastama roimi, trööstima ja rõõmustama. Riigid ja terved kontinendid kordavad üksteise eksimusi, aegajalt võetakse viimase moekarjena kasutusele koguni neid läbielamusi, mida teatud rahvad on kogenud, kaalunud ja kölbmatuna körvale heitnud.

— Ja ka siin: ainus asendaja kogemusele, mida me ise pole läbi elanud on kunst, kirjandus. Ta omab imelist võimet vahendada elutarkusi läbi keelte, kommete ja ühiskonnastruktuuride tökete, ta tungib ühe rahvuse juurest teise juurde — valgustades aastakümneid kestnud raskeid katsumusi, millest teine on teadmatu — ja säästab õnnelikel juhtudel kogu rahvast astumast ülearusele või valele või koguni laastavale teele, sellega lühendades inimajaloo võnklemist.

— Ka teises, hindamatus suunas vahendab kirjandus vastuvaidlematut, täiuslikku kogemust: sugupõlvest sugupõlve. Nii kujuneb ta rahvuse elavaks mäluks. Nii hoiab ta leegitsevana tema mineviku ajalugu ja säilitab seda kujul, mida pole võimalik võltsida ega laimata. Seega säilitab kirjandus koos keelega rahvuse vaimu.

— Viimasel ajal on läinud moodi kõnelda rahvaste nivelleerimisest, rahvaste kadumisest kaasaegse tsivilisatsiooni sulatustiiglisse. Ma ei saa sellega nõustuda, kuid vaidlus kui selline on küsimus omaette ja siin on vaid omal kohal öelda: rahvuste kadumine ei vaesusta meid põrmugi vähem kui et kõik inimesed muutuksid üksteise sarnaseiks, omades üht iseloomu, ühtainsat nägu. Rahvused on inimkonna rikkus, tema üldine isiksus ja ka kõige vähemail neist on oma erilised värvid ja neis on erilised fassetid Jumalikust Plaanist.

— Kuid häda sellele rahvale, kelle kirjandus katkestatakse võimurite vahendusel — siin pole ainuüksi tegemist roimaga "trükivabaduse" vastu, vaid tegemist on rahvuse südame aheldamisega, rahvuse mälu tükkideksraiumisega. Rahvas ei mäleta end enam, rahvalt röövitakse vaimne ühtekuuluvus — ja hoolimata näiliselt ühisest keelest lakkavad rahvuskaaslased mõistmast rahvuskaaslasi. Tummad sugupõlved elavad ja surevad ilma et nad kunagi oleksid iseendile või järeltulijatele jutustanud iseendist. Kui sellised meistrid nagu Ahmatova ja Zamjatin, kes kogu oma eluaja olid elavaina sisse müüritud, peaksid kuni hauaääreni looma vaikuses, ilma et nad kunagi kuuleksid loomingu kaja — siis pole see enam nende isiklik tragöödia vaid kogu rahva oma, hädaoht tervele rahvale.

— Teatud puhkudel ka tervele inimkonnale: kui niisuguse vaikuse tõttu lakatakse aru saamast AJALUGU kui tervikut. (ELP/JA).

Külalisi

Stockholmi külastas noor prantsuse filoloog Ilme Pagi Washingtonist, kes asub Aleksander Kütti nimelise stipendiumiga õpingutele Turu ülikooli juures. Ilme Pagi töötas senini Ameerika Hääle juures.

Montrealist külastas Stockholmi noor psühholoog Kalev Helde.

Seoses Müncheni-olümpiamängudele söiduga peatus Stockholmis mõned päevad dir. Nikolai Küttis abikaasaga.

"Vägivald on seotud valega intiimselt ning lahutamatult"

Alexander Solzhenitsön kritiseerib läänemaailma, kus ei saada aru kannatustest vene vangilaagrites, kus hukkus lugematul arvul inimesi. Ja nagu ta ise nimetab, kadus igavikku ka tohutul hulgal literaate, kes võibolla olid suuremad kui tema ise. Ent siiski, keset maharaiutud metsa oli kogemata unustatud kasvama paar-kolm puud, kes võibolla on võimelised hävitatut taastama. Vangilaagrite kohta kirjutab ta:

Piinavates laagrimarssides, vangide kolonnis, õhtupakase pimeduses mida valgustasid laternate ahelad, oli see meil tihti keelel, seda mida me tahtsime karjuda kogu maailmale, kui maailm oleks meid kuulnud. Tollal tundus meile olevat täiesti selge, mida meie õnnelik saadik pidanuks ütlema ja kuidas maailm öeldule pidanuks reageerima.

Kui aga väline surve vaibus — laienes minu ja meie vaateväli ja tagantjärele, olgugi läbi kitsa prao, oli võimalik näha ja ära tunda "kogu maailma". Ja meie kohkumuseks tõusis "kogu maailm" esile hoopiski mitte sellisena, nagu meie seda olime oodanud ja lootnud: ta elas "teistmoodi" oli teel "teistele" radadele, ta hüüatas mülkaraba nähes: "Milline võluv aas", ja betoonist kaake silmitsedes: "Millised ülielegantsed kaelaehted", ja sääl kus voolasid kuivatamatud pisarad, tantsisid teised muretute, labaste helide saatel.

Kuidas võis see juhtuda? Miks haigutas too põhjatu kuristik? Kas meie olime ilma tunneteta? Kas maailm oli tundetu? Või tuleneb kõik keeltesegadusest? Miks puudub inimestel võime taibata kõike, mida öeldakse arusaadavalt? Sõnad helisevad ja voolavad minema kui vesi — ilma maitseta, ilma värvita, ilma lõhnata. Jäljetult.

Alexander Solzhenitsön ei tee endale mingeid illusioone ka praeguse olukorra suhtes. Ta märgib, et "praegugi veel on riigipiirid veripunased, olles üleskuumutatud kõrgepingetraatidest ja püstolkuulipildujate valangutest, ja ikkagi veel leiavad teatud siseasjade ministeeriumid, et ka kirjandus on siseriiklik asi, ja ikka veel pannakse pealkirju, milles keelatakse vahelesegamist siseasjadesse". Ta jätkab:

Samal ajal aga pole üldse olemas siseasju meie kitsal maakeral. Ja inimkonna pääse seisab vaid selles, et kõik on kõikide asi: et rahvastele idas pole täielikult ükskõik mida arvatakse läänes ja inimestele läänes pole totaalselt mõttetu see, mis juhtub idas.

Ma usun, et maailmakirjandus omab võimu anda inimkonnale tema rahutustundidel leevendust, teda aidata õieti iseennast ära tunda, vastupidiselt sellele, mida sugereerivad erapoolikud inimesed ja parteid. Samuti vahendada teatud ainealade küllastatud täiuslikkust, nii et skaalade kriipsud ühtlustuvad, et topeltnägemine lakkab, et virvendused haihtuvad ja et üks rahvas õieti ja komprimeeritult õpib tundma teise tõelist ajalugu sama süvenenult ja tiivustatud jõuga nagu oleks ta seda ise läbi elanud — seega end säästes hilisematest ja julmadest eksimustest.

Meile öeldakse: mida suudab kirjandus avaliku vägivalla halastamatu tormijooksu vastu? Kuid: ärgem unustagem, et vägivald iialgi ei suuda elada üksi: ta on lahutamatult kokku põimitud VALEGA. Nende vahel on kõige intiimsem ja loomulikum side: vägivallal pole mingit muud peidikut kui vale, ning valel muud tuge kui vägivald.

Igaüks, kes kord on tunnustanud vägivalda oma MEETODINA, on paratamatult sunnitud valima vale oma PRINTSIIBIKS.

Ja lihtsa, vapra inimese lihtne abinõu on: valest mitte osa võtta, mitte toetada võltstegusid! Kirjanikel ja kunstnikel on veelgi suurem võimalus: VALET VÕITA. Selles võitluses vale vastu on kunst alati võitnud ja võidab ka edaspidi — kaljukindlalt, vastuvaidlematult. Vale on maailmas võimeline paljule vastu panema — kunstile aga mitte kunagi.

Ja vaevalt on vale haihtunud kui vägivald end paljastab oma ilges alastuses — ja ta langeb jõuetult. See, mu sõbrad, on põhjus, et ma usun, et me suudame maailma aidata tema palavikhõõguval tunnil. Ärgem loobugem relvituse tõttu, ärgem pühendagem end muretule elule — vaid marssigem otse lahingusse!

Üksainus tõesõna kaalub üles kogu maailma. Sellele näiliselt fantastilisele väitele, mis on vastolus seadusega mateeria ja energia hävinematusest, tugineb minu isiklik tegevus ja üleskutse kõikidele maailma kirjanikele, lõpetab Solzhenitsön. (EPL/JA).

● Long Islandis New Yorgis tähistasid Eesti küla elanikud Rudolf ja Hilda Rätsep oma kuldpulma. Abielupaar on praegu pensionil, kusjuures Rudolf Rätsep on pühendunud soomeugri rahvaste päritolu uurimisele, Hilda Rätsep (n-na Nyman) on aga tegev endiselt maalikunstnikuna. Oktoobris toimus tema järjekordne näitus. Abielu sõlmiti a. 1922, mil mõlemad teenisid Tallinnas ajalehe "Päevaleht" juures — mees ärijuhina, abikaasa trükikoja sekretärina.